Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: „Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City, N. J. Тел.: HEnderson 4-0237 УНС: HEnderson 5-8740

РІК LXIII. Ч. 113. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 15-го ЧЕРВНЯ 1956. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK. FRIDAY, JUNE 15, 1956. No. 113. VOL. LXIII.

БОРОТЬБА В СЕНАТІ ЗА ДОПОМОГУ ЗАКОРДОНОВІ

СЕНАТСЬКІ ПРОВІДНИКИ ТВЕРДЯТЬ, ЩО УРЯД НЕВДАЛО З'ЯСОВУЄ КОНЕЧНІСТЬ ЗБІЛЬШЕННЯ СУМИ НА ДОПОМОГУ ЗАКОРДОНОВІ

Вашингтон. — Демократичні і республіканські провідники в Сенаті заявили, що уряд невдало підтримує конечність збільшення допомоги закордонові, і в наслідок цього важко буде, щоб Сенат зменшив ту одноміліярдову суму, яку з 4,900,000,000 долярів скреслила Палата Репрезентантів. Сенатські провідники хотіли б додати до суми 3,800,000,000 долярів, яку на допомогу закордонові призначила Палата Репрезентантів. Провідник демократів в Сенаті сенатор Линдон Б. Джансон заявив, що важко буде переконати більшість сенаторів, щоб голосували за збільшення допомоги закордонові, коли представники уряду, виступаючи на Сенатській Комісії Закордонних Справ, не вміють належно уарґументувати, що існує справжня потреба більшої допомоги американським союзникам в Европі та Азії. Те саме повторив і представник республіканської меншости в Сенаті — сенатор Вільям Ф. Новленд. Одночасно виявляється, що тільки 10 республіканських сенаторів підписали заяву, в якій підтримують проєкт уряду про збільшення допомоги закордонним країнам, а 37 республіканських сенаторів холодно відносяться до урядового законопроєкту. Сенатор Новленд відмовився дати вияснення в цій справі, тільки сказав, що співпрацівники Президента „немудро" обороняють урядовий законопроєкт. На Сенатській Комісії Закордонних Справ обороняв урядовий законопроєкт заступник асистента секретаря оборони Е. Перкінс МекҐір. Сенатор Новленд заявив, що той свідок вдало вияснював причини, чому треба не надто зменшувати суму, призначену на допомогу задордонним державам. Але голова цієї комісії демократичний сенатор Волтер Ф. Джордж не поділяє цієї думки Новленда, хоч він в засаді підтримує уряд в справі допомоги закордонові. В цьому фінансовому році, який кінчається 30-го червня 1956 р., на допомогу закордонові призначена була сума 2.700,000,000 долярів. Уряд проєктував на найближчий фінансовий 1957 рік суму 4,900,000,000 долярів, але тепер був би вдоволений, якби Конґрес призначив на цю ціль принаймні 4,400,000,000 долярів.

Совєтських церковників настрашили бомбою

Ню Йорк. — В середу 13 червня делеґація совєтських церковників мала від'їхати з Айделвайлдського літовища голляндським літаком до Амстердаму в Европі, але в останній хвилині їх від'їзд припинено, бо одна із урядничок летунської лінії одержала попередження, що в літаку находиться бомба. Прикликана поліція і експерти наказали всім пасажирам покинути літак і перешукати за бомбою увесь вантаж в ньому, між іншим теж і всі клунки та валізи совєтських церковників. Щойно після п'яти години вони змогли від'їхати. Від'їжджаючи „митрополит" Ніколай проголосив заяву, що „не зважаючи на глибокі і далекосяглі непогодження" між совєтською делеґацією та провідними протестатськими колами у ЗДА, можна сподіватися, що порозуміння буде досягнене. Ще говорив Ніколай про те, що „віра, свобода і справедливість — значить все те, чого нема в Совєтському Союзі — є основними передумовинами тривкого миру".

Атомова радіяція шкідлива і для майбутніх поколінь

Вашинґтон. — 100 провідних американських науковців виготовили звіт про шкідливість атомової радіяції, а Американська Крайова Академія Наук цей звіт затвердила. В звіті стверджується, що будь-яка радіяція (водневої бомби, реактора чи з природних джерел) шкідлива для людського життя. Радіяція шкідлива не тільки для тих людей, які безпосередньо зазнають її діяння, але й для тієї ґенерації, яка ще не народилася. Тому Академія Наук вимагає посиленої контролі над радіовою радіяцією. Для цього треба. 1. Зорганізувати таку систему, яка занотовувала б діяння радіяції на кожного американця впродовж всього його життя і 2. Змагати до того, щоб радіяція якнайменше діяла на репродуктивні органи людини. Очевидно, що не можна обмежити космічної радіяції і радіоактивного діяння землі. У звіті Академії говориться також про шкідливу радіяцію, що витворюється в апаратах рентґена. Голова Комісії Атомової Енерґії адмірал Луїс Л. Стравс назвав цей звіт Академії Наук документом, який має велике значення.

В АМЕРИЦІ

● **Комісія** Міжстейтової Торгівлі в Палаті Репрезентантів ухвалила законопроєкт, який забороняє продавати алькогольні напої на літаках. Не вільно буде ані продавати, ані даром подавати пасажирам пива, вина і горілки, бо проти того протестували пілоти, стюардеси і пасажири з огляду на безпеку під час подорожі.

● **Стейтовий Капітоль** в Огайо будували 20 років. Збудований він в дорійському стилі і стоїть у парку. Віля західнього входу до цього парку є пам'ятник президента Вільяма МекКінлі, який народився в Огайо і якого вбито в Боффало 1901 року.

● **80-річний старець,** прізвища якого часописи не подають, живе в Солджерс Ґрові. Висконсін, в домі, що збудував його батько в 1900 році. Дім має два поверхи, на кожному з яких є по 11 кімнат. Старець живе на першому поверсі.

● **У Норфолку,** Вірджінія, живе собака, яка має тільки дві ноги, але бігає швидше від людини і полює на кроликів. Одну передню ногу втратила в автовій катастрофі, і після того навчилася бігати на трьох ногах. Пізніше в пастці вона втратила другу ногу, і тепер бігає на двох ногах...

● **В попередньому році** військові дентисти вставили американським воякам 3,372,372 пльомби, витягнули 1,101,117 зубів і вставили 14,079 містків та 99,117 штучних зубів.

● **Представники** двох демократичних кандидатів на президента Аверелла Гарримана і Адлея Стівенсона, погодилися в Ню Йорку не очорнювати один одного перед номінаційною конвенцією, бо після неї треба буде підтримувати того демократичного кандидата, який буде вибраний.

● **Минулого року** значно збільшилося число занедужань на пситакозу, недугу, подібну до запалення легенів, якої люди набираються від папуг. Цю недугу популярно називають „папужою гарячкою".

● **Адміністрація гайскулу** в Оседжі, Айова, вирішила усувати зі школи одружених учнів і учениць. Генеральний прокуратор цього стейту назвав це рішення „нерозсудливим і нездійсненим", і адміністрація школи скасувала своє рішення.

● **Відома фірма „Пепсі Коля"** купила в Ню Йорку при Парк евню дім за два більйони долярів. Цей дім продавало місто на ліцитації. Інша фірма давала за нього 1,925,000 долярів.

АЙЗЕНГАВЕР ПІДПИСАВ 27 ЗАКОНІВ І ПРИЙМЕ КАНЦЛЕРА АДЕНАУЕРА В ШПИТАЛІ

Вашинґтон. — Президент Айзенгавер працював впродовж 30 мінут і підписав 27 законів. Лікарський бюлетень повідомляє, що пацієнт видужує згідно з передбаченням і що його стан здоров'я задовільний. Температура, пульс і тиснення крови нормальні для пацієнта в такому стані видужування. Президент по раз перший прийняв харчі через уста, бо досі його кормили дожильними ін'єкціями. Також пацієнтові дозволили відложити ґумову тюбку, яка йшла від носа аж до шлунка і спричинила багато неприємностей Президентові. Президент підписав номінаційні закони та деякі закони про договори з закордонними державами. Між ними найважніший був закон про зменшення мита на вво-жені товари з закордонних країн, який продовжує важність зменшеного мита на дальші три роки. Між номінаційними законами найважніший про найменування Віктора Р. Гансина на асистента генерального прокуратора для протитрестових справ. Президент по раз перший читав щоденник „Ди Ню Йорк Геральд Трібюн".

Президент Айзенгавер призначив на четвер передполуднем побачення з західньонімецьким канцлером Конрадом Аденауером. Це буде перший чужинецький гість, який відвідає Президента у шпиталі, бо до цього часу, крім найближчої родини, відвідували його тільки найближчі його співробітники, головно шеф штабу Білого Дому кол. губернатор Адамс і пресовий секретар Джеймс Гаґерті. 80-літній німецький канцлер, дізнавшись про визначення побачення між Президентом і ним у шпиталі, виявив надзвичайне вдоволення і заявив: „Це безумовно найкращий доказ, які тісні тепер зв'язки між нами й американцями". Канцлерові товаришитиме державний секретар Дж. Ф. Доллес. Ці відвідини визначено, як „куртуазійні". Від того, як почуватиметься Президент, залежатиме час тривання тієї розмови та її характер.

Ботлер критикує повідомлення про стан здоров'я Айзенгавера

Шикаґо, Іллиной. — Голова Демократичного Крайового Комітету Пол М. Ботлер критикує повідомлення про стан здоров'я президента Айзенгавера, що їх подає пресі секретар Білого Дому Дж. С. Гаґерті. Ботлер називає ці повідомлення „пропаґандивними" і „новою наукою політичної медицини". Ботлер заявив, що лікарі, які оперували Президента, „виконали страшенну працю, пробуючи переконати американський нарід в тому, що людина, яка мала серцеву атаку і яка тепер хворіла на недугу Крона (Крон — це лікар, який відкрив недугу запалення тонкої кишки), — здоровіша, як була перед захворінням". На цю критику Ботлера відповів пресовий секретар Білого Дому Гаґерті так: „Не ставлюся з повагою до політичної частини заяви Ботлера і тому на неї не відповідаю. Вірю, що американський нарід і представники преси, які були присутні під час першої недуги в Денвері і тепер у Вашинґтоні, переконані в тому, що ті повідомлення чесні і цілком згідні з фактами".

Почалася спека майже в цілій країні

Ню Йорк. — Бюро Погоди повідомляє про те, що майже в цілій країні почалася вже літня спека, і декуди термометер доходив до 100 ступнів. В Ню Йорку 13 червня був найгарячішим днем в цьому році, і термометер показував 89.2 ступня. Найгарячіший 13 червня був у Ню Йорку 1892 року, коли температура дійшла була до 90.6 ступня. Ця спека має витримати ще якийсь час. Дощ може бути в п'ятницю і в суботу, але на неділю передбачають гарну погоду. В Нюарку температура дійшла до 94 ст., в Атлантік Сити, Н. Дж. — 95 ст., в Елизабеті, Н. Дж. — 91. Горяче повітря йде з Центральної Канади, і тому висока температура тримається і в багатьох стейтах ЗДА. В Канаді внаслідок посухи в деяких районах вже відчувається брак води.

З Арґентини їдуть „на родіну" транспорти збаламучених

Буенос Айрес (єдо). — 1-го червня відчалив від Буенос Айресу в напрямку на Одесу пароплав „Ентре-Ріос", що його совєтське посольство спеціяльно винайняло в арґентинській пароплавній компанії для реґулярних рейсів між Буенос Айресом і Одесою. Цього разу відплили на ньому 780 пасажирів, в величезній більшості українці та білорусини, — хоч відмічено їх, за місцем колишнього державного народження, як „русских" (540 — то все головно волиняки), „поляків" (17 — то галичани), „арґентинців" (191 — це ті, що вже зробилися були арґентинськими громадянами, або народилися вже в Арґентині), і т. д. При від'їзді був присутній і амбасадор СССР Григорій Фьодорович Резанов, який, у супроводі капітана корабля та інших урядовців посольства, обійшов усіх „репатріянтів" та оглянув інсталяції корабля. Як повідомляє „Ля Пренса" з 2-го червня, спроби арґентинських репортерів переговорити з тими, що від'їжджали, не мали великого успіху: якщо хто з них виявляв охоту запускатися в балачки, його товариші зараз же остерігали його. Натомість члени залоги (арґентинці) поінформували, що в попередньому переїзді всіх „репатріянтів" було поділено на групи, в кожну групу було назначено старшого — наглядача, який суворо забороняв членам своєї групи будь-який зв'язок із членами залоги.

26 червня має від'їхати до Одеси інший корабель „Санта Фе" з новою значною групою реемігрантів, а трохи пізніше, в липні „Салта" і „Корієнтес". Ці численні від'їзди дивують і турбують місцеві власті, які не можуть собі того пояснити. Голову Української Центральної Репрезентації в Буенос Айресі відвідав один із кореспондентів аґенції „Юнайтед Пресс", який просив вияснити йому причини масового виїзду українців до Совєтського Союзу, при чому люди, мовляв, що досі досить добре тут жили, продають за безцінь свої будинки, майстерні і — їдуть, ніби сподіваються знайти краще життя... Те саме спостерігається і в Уруґваю. Монтевідейський „Ель Паіс" в числі з 4 червня, коментуючи цей масовий від'їзд, висловлює здогад (дуже невдалий), ніби Москва хоче використати „досвід життя в західньому світі" нових реемігрантів, але більш влучно потім додає: „Проте, щоб уникнути комплікацій, Кремль мусітиме добре промити мозки цим реемігрантам, щоб вони часом не ширили по фабриках і колгоспах розуміння прав людини і практику свободи, що тримає західній світ". Від'їздять „на родіну" тільки старі еміґранти.

ЗДА підтримували Англію в її переговорах на Кипрі

Лондон. — З'єдинені Держави активно підтримували переговори, які велись були між англійським губернатором на Кипрі маршалом Гардінґом і грецьким архиєпископом на Кипрі Макарієм — ствердив англійський прем'єр Антоні Іден у своїй промові на зібранні організації жінок із Консервативної партії. Іден обрювався невірною і ворожою Англії грецькою пропаґандою, яка закидає Англії убивство „сотень греків". Насправді — заявив Іден — вбито 12 терористів, а ці останні вбили вже 50 осіб з того половину самих греків. — Іден ствердив ще раз, що англійський уряд підтримує надалі давнє становище про широку автономію для Кипру, зумовлену заґварантуванням безпеки ка тому острові та перебування його в рямцях Коммонвелту з уваги на його величезне значення для англійських інтересів на Середньому Сході і безпеки всього Близького та Середнього Сходу. З американського боку потверджено, що дійсно, американський консул Реймонд Ф. Картні в Нікозії на Кипрі активно посередничав в розмовах Гардінґа і Макарія, підтримуючи деякі вимоги Макарія, що стрічали англійські застереження, та вимоги Гардінґа, на які не погоджувався Макарій.

ЗДА відкинули комуно-китайську пропозицію на конференцію міністрів

Вашинґтон. — Комуно-китайський амбасадор Ванг Пінґ-нан з Варшави, який від 1-го серпня мин. року переговорює з американським амбасадором з Праги Алексісом Джонсоном у Швайцарії над справами повороту американців з Комуністичного Китаю і „іншими справами", зламав внутрішнє домовлення про зберігання повної дискреції про ті переговори і оприлюднив поставлене ним 5 травня ц. р. домагання, щоб справу „мирної полагоди" спору за Тайван (Формозу) поладнала конференція міністрів закордонних справ ЗДА і комуністичного Китаю. У відповідь на цю пропозицію появилась тепер, 12-го червня ц. р. публічна заява Державного Департаменту, в якій звертається увагу, що названий комуно-китайський репрезентант відкинув американську пропозицію з 19 квітня ц. р., в якій сказано щоб комуністичний Китай відмовився від вживання сили при розв'язуванні проблеми Формози. Водночас американський офіційний комунікат стверджує, що хоча обидва названі амбасадори погодилися ще 10 вересня мин. року, що всі американські громадяни в комуністичному Китаї, які забажають виїхати відтіль, мають право це зробити, досі ще силою притримується в Китаї 13 американських громадян. За американськими пресовими коментарями нема ніяких виглядів на американсько-китайську у конференцію „на міністерському рівні", бо комуно-китайці хочуть використати таку конференцію виключно для своєї політичної пропаґанди, а не для зречення своїх претенсій до Формози, яку вважають „внутрішньою проблемою" Китаю.

Англія залишила цілком обшир Суезького каналу

Суез, Єгипет. — В середу 13 червня 1956 р. закінчилась ера 74-річного володіння Англії в обширі Суезького каналу. За 5 днів перед остаточним договірним терміном останній відділ англійського війська — 11 старшин і 80 вояків — залишив обшир Суезького каналу і відплив з порту Саід до Фамаґусти на Кипрі, що став після Суезу найбільшою англійською морсько - летунською базою в східній частині Середземного моря. Англійський генерал Джан Лейсі вступив останній на корабель і заявив з усмішкою: — „Я останній вояк, що покидаю Суез". Він віддав ключі від своєї колишньої головної кватири єгипетському полковникові Абдуллахові Фазуні. Вже напередодні виїзду останніх членів англійської залоги англійський прапор спущено до половини й більше його не підношено. На щоглу перед головною кватирою вивішено єгипетський зелений прапор із трьома зірками. Коли в жовтні 1954 р., після періоду гострого спору і єгипетської саботажної боротьби, підписано англійсько - єгипетський договір про передачу Суезу Єгиптові, в Суезькому обширі стояла англійська залога силою 80,000 вояків. В Суезі залишились ще 800 англійських цивільних робітників, які будуть там до 1961 року. Є там ще поважні англійські військові склади, крім цього, ці цивільні службовики-фахівці вишколюють єгипетських фахівців, як орудувати суезькими скомплікованими спорудами. Останній акт евакуації Суезу англійці і єгиптяни тримали в тайні. Тепер єгипетський уряд святкуватиме цю подію маніфестацією.

Москва почала чистку серед українських комуністів, тавруючи їх як „малих Сталінів"

Москва. — Московська „Правда" продовжуючи кампанію проти „культу особи", виступила з атакою проти партійних провідників на провінції, які, мовляв, залишаються все ще при владі, хоч у всьому притримуються диктаторських методів Сталіна. Атакуючи „малих Сталінів", „Правда" таврує їх брутальність, зарозумілість і неспроможність а то й небажання брати до уваги опінію інших осіб. „Деякі з них — пише „Правда" — діють ніби політичні вожді, вважаючи, що всі рішення можуть робити тільки вони самі. Вони викрикують на людей і не беруть до уваги нічиєї думки." Найгірше — підкреслює московський часопис — це те, що „вони вважають себе непомильними і взагалі неспроможними робити будьякі помилки і кожну критичну заввагу трактують, як підривання їх авторитету." Свою атаку на „малих Сталінів" почала „Правда" від українських комуністів, називаючи деяких з них по імені. На першому місці „Правда" поставила „товариша" Бондаренка в придушуванні критичної партії Грунського району в Україні. Цей Бондаренко — згідно з його рапортами до партійного проводу — приписав собі самому всю заслугу доброго врожаю в його області, хоч на це вплинула тільки добра погода. В дальшому „Правда" обвинувачує Бондаренка в придушуванні критичних виступів проти нього і в приховуванні їх перед своїми партійними зверхниками. Він навіть наказав арештувати одного з колгоспників за те тільки, що цей же колгоспник відважився критикувати спосіб виплати заробітної платні в колгоспі. Партійна влада, ствердивши такі факти, усунула Бондаренка з його становища, але вища інстанція привернула Бондаренка до влади і встановила його за не цілих два тижні на попередньому становищі. В дальшому „Правда" заатакувала ще якогось Чекмістра з Роменського району, який не любить вислухувати іншої думки і перекидає всіх комуністів, що не погоджуються з ним, на підрядні становища.

АДЕНАУЕР І ДОЛЛЕС ОДНОЗГІДНІ ЩОДО З'ЄДИНЕННЯ НІМЕЧЧИНИ

Вашингтон. — Неможливо повірити в обіцянки і мирові заяви совєтського уряду, поки він не погодиться закінчити „брутальний і неприродний" поділ Німеччини, переведений Совєтами — ствердив спільний комунікат, оприлюднений державним секретарем Доллесом і німецьким канцлером Аденауером про вислід їхніх нарад в середу 13 червня ц. р. У цих нарадах обидва державні мужі та їхні найближчі співробітники перевели „повну виміну поглядів", розглянувши цілу сучасну міжнародну ситуацію з погляду інтересів обох держав. Справа з'єдинення Німеччини, так звана нова совєтська політика і розвиток та зміцнення НАТО — це були три головні точки наради. Стверджено одностайно, що „підхід Заходу у відношенні до Совєтського Союзу має бути зумовлений успіхом заходів про з'єдинення Німеччини." Згода Совєтів на з'єднання Німеччини — це „одинокий доказ щирости" останніх миролюбних запевнень. Совєти мусять виректись намагання „підпорядкувати своїй системі інші народи". У тому спільному комунікаті пригадується совєтську згоду з становищем трьох західних великодержав, що з'єдинення Німеччини має бути переведене на платформі вільних виборів, „у згоді з національними інтересами німецького народу та в інтересі безпеки Европи", як це сформульовано в Женевській конференції „на вершинах". Аденауер і Доллес ствердили, що вони готові разом з СССР і державами НАТО виготовити таку умову, яка забезпечила б безпеку цілої Европи у зв'язку зі з'єдиненням Німеччини. Ствердили, що бльок НАТО є найкращою забезпекою миру і безпеки та що він повинен бути так поширений, щоб затіснився взаємний зв'язок між його членами і щоб можна було краще гармонізувати політику всіх членів НАТО. Доллес передав Аденауерові вислови вдоволення американського уряду останнім французько-німецьким порозумінням щодо Зарщини. Він заявив теж, що ЗДА з великим зацікавленням стежать за заходами европейських держав створити один центр ядрової енерґії для мирних цілей західньої Европи, і також створити спільний европейський торговельний ринок. Канцлер Аденауер заторкнув справу відшкодування Америкою німцям за забрані їм мастки під час війни і державний секретар висловив надію, що Конґрес швидко затвердить умову в цій справі. Висловлено велике вдоволення з дальшого розвитку „тісних взаємин", існуючих між ЗДА і Німецькою Федеративною Республікою.

В Голляндії соціялісти виграли вибори

Гааґа. — У парляментарних виборах в Голляндії, які відбулися в середу 13 червня, виграла соціялістична Партія праці, яка дістала 34 послів в новому парляменті, на всіх 100, з яких складається той парлямент. Католицька народна партія дістала 33 мандати. До цього часу кожна з тих двох партій мала по 30 мандатів. Перемога соціялістів перевищила їх власні сподівання. Однак практично ці висліди не матимуть ніякого впливу на будь-яку зміну політики уряду та політичну ситуацію в краю. Прем'єром був досі і так голова соціялістичної партії Віллем Дреєс, а уряд складався з 4-партійної коаліції з Католицькою партією як найголовнішим контраґентом і спільником Соціялістичної. Комуністи зазнали поразки: відсотково щодо одержаних голосів вони впали з 6.16% до 4.75%, а з шести мандатів в старому парляменті матимуть тільки чотири в новому. Соціялістична партія дістала загалом 1,871,990 народних голосів, а Католицька — 1,815,242, що вказує на майже рівні сили в народі обох тих найбільших голляндських партій.

В Арґентині скасовано вийнятковий стан і припинено масові розстріли

Буенос Айрес. — Тимчасовий арґентинський уряд проголосив скасування вийняткового стану, встановленого в неділю 10 червня ц. р. зараз після вибуху перонівської революції. Водночас уряд наказав припинити всі екзекуції і навіть виконання тих присудів смерти, що їх проголосили вже військові трибунали. Повідомлення про розстріл одного з провідників революції ген. Хуана Хозе Валлє офіційно підтверджено. Другого провідника революції ген. Рауля Танко ще не зловлено, не зважаючи на всі розшуки і ревізії. На скасування вийняткового стану і припинення екзекуцій мали вплинути інтервенції політичних провідників, які перестерегли уряд генерала Арамбуру перед дуже некорисними наслідками наказаних супроти учасників революції репресій. Ці репресії були такі суворі, що вони викликали серед населення незадоволення, а то й обурення.

В СВІТІ

● **На Кипрі** англійський суд засудив на кару горла 23-річного терориста Стейлса Мавроматіса, який стріляв на двох осіб хоч жадної не поцілив. „Правда, що ви нікого не вбили і не поранили, сказав суддя, але це сталося не з вашої волі, а тому, що ви не вмієте стріляти." Грецька преса пише про „масові екзекуції" на Кипрі. Англійці теж признають, що було їх більше, аніж подано до загального відома.

● **Відвідини** нового совєтського міністра закордонних справ Димітрія Шепілова в Атенах будуть першим приїздом совєтського міністра до Греції від часу, коли за гроші і з поміччю амуніції, висланої з Москви, вибухла в Греції громадянська війна, підсилювана з сусідніх комуністичних країн. Ці відвідини відбудуться з ініціятиви Кремлю. Очевидно, що Шепілов декляруватиме грекам найбільше „співчуття" у зв'язку з подіями на Кипрі.

● **Пій XII** прийняв на спеціяльній авдієнції Томаса Р. Каррена, европейського генерального адміністратора інформаційної служби Юнайтед Пресс. В його товаристві була його дружина і Франк Айрл, директор цієї пресової аґенції в Европі. Папа, який тепер нездужає, довідувався про стан здоров'я президента Айзенгавера.

● **Роман Казімєрчик,** 22-річний член комуно - польської дружини лучників, що приїхала на міжнародні змагання лучників до Лондону, „вибрав свободу" за допомогою брата, що живе в Лондоні, і інших польських еміґрантів. Його мати і брат, вивезені вглиб СССР, були звільнені в 1941 році на підставі умови ген. Сікорського, і довільною дорогою переїхали до Англії. Вони не бачили Романа 15 років.

● **Гасло „Сталін"** у Великій Совєтській Енциклопедії, очевидно, не може тепер виглядати так, як було перед хрущовською промовою, і тому 41-ий том цієї енциклопедії має бути „перередаґований" і появиться з опізненням.

● **Совєтський** уряд вирішив звернути норвезькому королеві Гааконові документи, що їх німці пограбували були з його персонального архіву під час окупації Норвеґії, а большевики забрали потім з Берліну до Москви.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.
Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.
За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ПЕРМАНЕНТНА ЗАГРОЗА ДЛЯ МОСКВИ

Світова преса, коментуючи останні події в Совєтському Союзі, зокрема започатковану промовою Хрущова на 20-му з'їзді комуністичної партії СССР акцію розвінчування Сталіна, чимраз більше уваги присвячує справі України, яка, не зважаючи на всі зусилля Москви, залишається для неї й надалі найбільшою внутрішньою загрозою. Світова, особливо ж американська, преса поінформована, зокрема, дуже добре про ролю Хрущова в пацифікації українського резистансу, про те, з допомогою якого терору, яких наполегливих репресивних і винищувальних заходів вдавалося йому відсувати українську загрозу.

Аналізуючи відому промову Хрущова про злочини Сталіна, виголошену ним на 20-му з'їзді компартії, треба ствердити, що Хрущов присвятив Україні не багато місця. Єдиними конкретними висловами про українські справи були згадки про ліквідацію Сталіним таких провідних комуністів з т. зв. Комуністичної партії (большевиків) України, як Чубар, Косіор і Постишев, і ще „жартівлива" репліка про те, що, ліквідуючи й депортуючи цілі народи, Сталін не міг зробити цього з українцями, бо їх, мовляв, забагато та й зрештою не було б куди їх депортувати... Багато більше говорив Хрущов, наприклад, про Грузію, зокрема про те, що Сталін зліквідував здогадну змову, спрямовану на відірвання Грузії від СССР і приєднання її до Туреччини, і що потім наслідникам Сталіна треба було ліквідувати спрямовану до того ж самого буцімто ще більш загрозливу змову... Берії, який виявився агентом чужоземного капіталу.

Але ж, з другого боку, дуже характеристично й повчально, що Хрущов у відношенні до України промовчав те, про що знають добре в Україні — про свою ролю в насильній колективізації українських селян ,в масовому вимордуванні мільйонів українських селян, в ліквідації українського провідного активу і то в усіх ділянках — політичній, економічній і культурній. Промовчав Хрущов при цьому й таку „подробицю", як те, що надхненником і виконавцем всього цього найжахливішого в історії людства народовбивства був саме він — Нікіта Хрущов, ставленець Сталіна і його ж намісник в Україні. Для Хрущова легко було б скинути вину за всі ці злочини на Сталіна, але певно, не вистачило в нього на це сміливости, бо ж він мусів усвідомлювати собі, з якими несамовитими клинами сприйняли б таку його заяву не тільки рядові українські комуністи, але й такі його власні ставленці, як Кириченко чи Корнієць. І тому Хрущов обмежився дуже „дипломатично" до прийнятної комуністам згадки про „несправедливо" зліквідованих Сталіним і Берією таких заслужених і випробуваних комуністичних діячів, як Чубар, Косіор та Постишев, а з другого боку пустив крилату фразу для заспокоєння українців, мовляв, вони — великий народ, депортувати їх годі та й нема в Совєтському Союзі навіть місця, куди б можна було їх усіх депортувати.

Але ж саме ця остання фраза, яка яскраво суперечить дійсності, бо і за Сталіна й після його смерти, за Хрущова, Москва знаходить чимало способів, щоб безупину депортувати українців в усі можливі сибірські простори, ослаблюючи цим український потенціял на корінних українських землях, як і факт, що Хрущов не згадав ні словом про боротьбу з українським „буржуазним націоналізмом", якого він так і не зміг зліквідувати в Україні, — свідчить про те, що Україна залишається й надалі нерозв'язаною внутрішньополітичною проблемою Совєтського Союзу, і що ця проблема може кожної хвилини набрати величезної ваги також і в зовнішньополітичному аспекті.

Згадати хоч би натяком про те, що українську справу совєтський уряд і партія мусять ліквідувати з допомогою масових депортацій населення і що, не зважаючи на весь сталінський і його власний хрущовський терор, „буржуазний націоналізм" таки не зліквідований, визначало б признатися офіційно в тому, що українська справа залишається ще завжди небезпечною для єдности і могутности Совєтського Союзу, особливо ж під сучасну пору, в ситуації затяжної сільсько-господарської кризи і в обличчі безупинної боротьби за диктаторську владу в рамцях теперішнього „колективного проводу".

Тому теж Хрущов про Україну говорити не насмілився. Але ж з тим більшою силою заговорили рушниці і кулемети українських повстанців під Шепетівкою, які своїм боєм з військами МВД пригадали і Москві і всьому світові, що Україна живе, бореться, що залишається вона й надалі перманентною загрозою для Москви.

НЕВТРАЛЬНІСТЬ МІЖ ЗЛОМ І ДОБРОМ

Останнього тижня три найвищі американські відповідальні державні мужі говорили на ту саму тему: президент Айзенгавер на останній пресовій конференції перед своїм раптовим занедужанням, в середу 6 червня, віцепрезидент Р. М .Ніксон у своїй промові на фозумі Лафаєтт-каледжу в Ітон, у Пенсилвенії в четвер 7 червня ц. р. і державний седкретар Дж. Ф. Доллес на форумі Айова Стейт-каледжу в Еймсі в Айові в минулу суботу, — всі три висловили свої погляди про невтральних у сучасному міжнародному світі. Крім того, у доповнення президентської заяви, щоб з'ясувати непорозуміння, яке могло виринути через імпровізовану й недокладну формуляцію Президентової відповіді на запит приявного журналіста, в четвер 7 червня появився окремий комунікат з Білого Дому на цю саму тему, який підкреслив своєю появою ще більше важливість цієї актуальної проблеми. Нічого дивного, що в американській і міжнародній пресі зароїлось від коментарів не тільки про меритум самого явища невтральних, але й про причини, чому американська закордонна політика вважає за відповідне порушувати тепер це питання з такого високого місця.

Приповідка каже, що коли двоє говорять те саме, то воно є те саме, — а що й казати, коли промовляє більше їх. Президент Айзенгавер, питоменною рискою якою є надавати кожній дразливій і дискусійній справі радше заокруглених як гостро-кантових форм, старався виправдувати явище невтральних: мовляв, З'єдинені Держави, ставши суверенною державою, так само перших 150 років трималися осторонь европейських справ, — він не думає, щоб сучасні невтральні вважали себе невтральними поміж злом і добром, — з невтральности деяких країн можна мати навіть деяку користь, — коли хтось приєднається до злого військового бльоку, то це може мати для нього навіть погані дальші наслідки... Власне щодо цього останнього пункту — окремий комунікат з Білого Дому з'ясовував, що Президент мав на увазі вступлення якоїсь держави у військово-політичний союз із агресивним совєтським чи комуно-китайським бльоком, а не з Америкою, союз з якою є найкращою ґарантією безпеки.

Віце-президент Ніксон говорив про враження, що їх він виніс із своїх подорожей по широкому світі та з безпосередніх розмов із найвищими державними діячами різних невтральних країн, і пояснював, які чинники — головно психологічного, але й історично-політичного характеру — склалися на те, що так багато держав заявило себе невтральними. Він не боронив їх, але радив рахуватися з цим явищем, як із поважним міжнародним чинником, хоч би з тієї одної причини, що в тих невтральних країнах мешкає 600,000,000 народу. Він звертав також дуже влучно увагу на підступне використовування комуністичною пропагандою отих спеціяльних психологічних і історично-політичних моментів в азійських і африканських країнах: жагуче бажання миру серед населення тих країн, щоб мати змогу закріпити свою молоду державність (совєтська „мирова офензива") острах перед в'язанням себе з европейськими великодержавами, які були донедавна їхніми колоніяльними поневолювачами (совєтська кампанія проти колоніялізму), бажання вийти із стану економічного упосліджження й піднестись під оглядом господарським і культурним (совєтські пропозиції економічної допомоги й імпонування поступом совєтської економіки), престижеве бажання грати ролю „рівних з рівними" (запрошування діячів з невтральних країн до Москви й Пейпінґу та парадне приймання їх) і т. д.

Однак, найширше промовляв про невтральних державний секретар Доллес, який зайняв найвиразніше і найясніше сформульоване становище. Невтральність — твердив він — це позиція еґоїзму. Держави проголошують себе невтральними тому, що їх не цікавить доля інших держав і народів. Тому в принципі це явище неморальне. Невтральні уважають, що в невтральності їх найкраща забезпека. Але це невірно, і тому це політика не тільки неморальна ,але й політично недоцільна, бо короткозора. Тільки у вийняткових випадках можна виправдувати невтральність — і тут державний секретар мав певно на увазі власне ті спеціяльні моменти, що про них говорили і президент і віце-президент. Яке сильне і серед невтральних країн напевно не дуже приємне враження зробила та промова Дж. Ф. Доллеса, найкраще свідчить факт, що негайно після неї заповівся на авдієнцію до державного секретаря індійський амбасадор у Вашинґтоні.

Явище невтральних безумовно хвилює і денервує американські політичні кола й широку американську публічну опінію. Бо Америка пізнала всю віроломність свого воєнного совєтського союзника, вона переносила на собі тягар холодної війни, вона почала організувати антикомуністичний спротив вільного світу і вона веде провід в антикомуністичній боротьбі. Америка несла на собі також львину частину воєнного тягару в Кореї і мала понад 54,000 поляглих та померлих внаслідок ран і понад 100,000 ранених вояків. Вона пізнала комуністичний світ не з книжок Маркса-Леніна-Сталіна, але з практики: з бльокади Берліну, з комуно-китайських жорстокостей над американськими полоненими в Кореї і з шпигунських афер у самій Америці. І хоч американські — і взагалі західні — політичні й інтелектуальні кола розуміють все те, про що говорив Р. Ніксон, і знають, що, напр., індійський політичний світогляд формувався під впливом філософій Будди й Ґанді, а не Маркса-Енґельса, що індійці не знали російського імперіялізму, зате знали англійський, і що в Індії, Індонезії чи Єгипті ремінісценції патріотично-визвольної політики проти західнього колоніялізму живіші, свіжіші й безпосередніші, аніж свідомість комуністичної небезпеки, проте всі ми насторожені проти кожного, хто не хоче ставати в ряди активного поборювання комуністичного зла. Індія, лідер сучасного невтрального табору, також мала нагоду пізнати, що таке комунізм: з лекції у свого безпосереднього сусіди Тибету ,що став жертвою комуністичної аґресії, з історії „скринінґу" серед полонених у Кореї, де Індія проводила в Невтральній Комісії, з поведінки власних комуністів. І коли широкі маси в Пейпінґу й Каїро може й не знають, яке правдиве обличчя і які політичні цілі Москви й Пейпінґу, то політичні верхівки в Індії, Єгипті, Цейльоні чи Індонезії повинні знати їх. А коли в цілому ряді конкретних закордонно-політичних справ, як ось допущення комуністичного Китаю до Об'єднаних Націй, майбутність Формози й довкільних островів, справа західніх військових союзів, справа їхніх військових баз, справа продажу комуністичним державам стратегічних матеріялів — коли в усіх цих і багатьох інших справах „невтральні" йдуть з-правила разом з комуністичним бльоком, то в Америці мусить існувати глибока аверсія у відношенні до таких „невтральних".

Кожна невтральність є неморальна ,як бажання вимингути відповідальність за ясно зайняте становище. Неморальний є еґоїзм, що не цікавиться долею інших народів, але й нерозумний такий еґоїзм, бо не дає сподіваної користи: охорони проти аґресії збоку того, супроти кого проголошується невтральність. Ми, українці, знаємо явище невтральних і їхню долю з власної недавньої історії. У визвольних змаганнях 1917/20 рр. в Україні „невтральні" були буденним явищем. Вони не хотіли активно боротись в рядах рідної армії, — і перші падали жертвою комуністичного терору, коли з їхньою невтральною допомогою большевики прийшли до влади. Навіть пізніше приступлення до червоної армії і совєтського режиму не врятувало їх від масового, поголовного винищення. Віра, що в майбутньому зударі між світом вільним і комуністичним може якась держава стояти осторонь — наївна, цілком нереальна. І тому добре діється, коли тепер, в боротьбі ідей і формулюванні політичних філософій, Америка, хоч і мусить рахуватись з фактом наявности 600 мільйонів „невтральних" у світі, не залишає ,проте ,сумніву, що про них думає.

I. Світ

РИБОЛОВЛЯ — ҐОЛОВНА ПРОБЛЕМА ЯПОНІЇ

Поза усмішками, якими Москва обдаровує західніх політиків, веде вона велику підривну роботу в економічній та політичній системі вільного світу. Пряме завдання цих заходів — підготовити його моральний розвал, щоб потім захопити в ньому владу.

Основна ціль совєтської політики в Азії — за всяку ціну підірвати державну систему острівної імперії — Японії. Проте, всі спроби створити в цій країні велику комуністичну організацію досьогодні не мали успіху. На це є кілька причин, а головна з них — великий патріотизм широких японських мас, піддержуваний тисячолітніми традиціями. Релігія шинтоїзму та буддизм і авторитет голови родини ставлять для комуністичної пропаґанди великі перешкоди і в багатьох випадках неґують можливість її поширення. Хоч треба сказати, що ліві політичні течії все ж знаходять своїх адептів, переважно серед інтеліґенції, зокрема серед тих, кому не вдалося знайти собі місця в житті.

Японія має таку систему освіти, яка забезпечує чисельність освічених мас, але економіка країни не встані забезпечити ці маси матеріяльно, і тому комуністична пропаґанда легко опановує думки цих людей. Господарство країни, ледве чи не половина якої вкрита горами, озерами та річками, не багате на природні скарби і успішно може розвиватися лише при достатній кількості сирівців, одержуваних зза кордону. Одною з важливих ділянок високо розвиненої японської індустрії є рибоповство, яке дає країні понад 120 млн. американських долярів за експорт. Японія має 430,000 риболовецьких човнів-кораблів і щороку виловлює до 10 млн. тонн риби, себто дає приблизно третину світової здобичі. Тисячі японських рибалок можна бачити кожного дня на всіх морських просторах навколо Японських островів і навіть дуже далеко від них, — в Індійському океані, біля Австралії, у Південному Льодовому морі і головно на півночі, аж до американських берегів, в Берінґовому морі. Головними об'єктами риболовлі є: сардини, оселедці, кити, краби, трепанґи, морська капуста (рід водоростей, багатих на йодину) та різні породи сальмону, доброї риби з роду лососевих. До війни японці ловили сальмону понад 150 млн штук щороку. Більшість цієї риби перероблювалася на консерви, солилося, а відпадки вживалося на угноювання землі — дуже важлива справа для рижових полів країни.

Під час окупації 1945-1952 рр. Японія втратила можливість ловити рибу, бо великі кораблі в неї було сконфісковано. Після 1952 р. японські риболовецькі кораблі поплили знову на північ, в Охотське море, в околиці Камчатки та Берінґове море й до Алеутських островів.

Треба згадати, що від минулого століття японці ловили рибу за окремими дозволами біля самих берегів Зеленої України. Від 1905 р. вони мали окремі риболовецькі конвенції з Росією, згідно з якими в риболовлі біля берегів Охотського моря та Камчатки прирівнювалися в правах з підданими Росії. Совєтська адміністрація відновлювала ці договори, але від 1932 року почала робити різні труднощі ,коли побачила, що японці-рибалки не „воспринимають" комуністичної пропаґанди. В останніх роках, так само як і перед війною, під час риболовецьких сезонів, що починаються в середині травня і тривають до половини вересня, траплялося сотні „інцидентів", коли совєтські кораблі затримували японських рибалок і конфіскували в них рибу. Це зв'язане було з постійними дипломатичними турботами. Але перед війною за японськими рибалками стояла колосальна військова фльота — третя щодо величини у світі, якої сьогодні немає.

Кілька років після війни Токіо вело переговори з совєтським урядом про полагодження риболовецьких спорів і підписання якогось договору. Але Москва з цією справою не поспішала. Недавно Москва видала розпорядження про повну заборону японцям ловити рибу в Охотському морі, в північній частині Тихого океану, вздовж Курільських островів і на яких 300-500 миль від берегів Камчатки. Мотивувала вона це потребою збереження риби. На протести японського уряду, Москва відповіла, що риболовна конвенція може бути підписана лише в тому разі, якщо Японія погодиться на встановлення дипломатичних відносин, хоч при цьому вона відмовляється підписувати мировий договір, себто покінчити стан війни, яка фактично тривала шість днів, без боїв і сутичок. Ця „війна" була для Москви зачіпкою, щоб оголосити військовий стан між обома країнами і розпочати колосальний грабунок в Манджурії, тодішній державі Манджу-Ґо, та Кореї, забравши при тому південну частину Сахаліну та Курільські острови, які ніколи не належали до Росії формально.

Після довгих переговорів у Москві, цими днями японська делеґація загрозила зірвати їх, якщо Совєти не відмовляться зв'язувати риболовні справи з політичними. Москва поступилась і підписала тимчасову угоду, що дає японцям право ловити рибу на старих просторах, але норму вилову при цьому обмежено на 40 млн. штук у забороненій зоні. Отже, щоб забезпечити країну рибою, японцям доведеться виловлювати 50 млн. штук риби десь в інших місцях.

Договір підписано на десять років, але деталі його не оголошено. Одне є відоме, що тисячі японських рибалок вже давно у морі чекають дозволу почати риболовлю .Японська риболовецька фльота має великі океанські кораблі-фабрики, які не тільки ловлять рибу, але рівночасно обробляють її й консервують.

Риболовство на півночі Тихого океану — один з фронтів холодної війни, яку Совєти ведуть в надії, що їм вдасться надломити японську економіку і в такий спосіб зробити японців податливішими для комуністичної пропаґанди...

Це — одна з тих сторін обличчя Москви, яку не всі бачать поза усмішками ката України — Хрущова.

Степан Женецький

ЛЕМКІВЩИНА ПЛАЧЕ

(Нарис про чорні дні лемків після другої світової війни)

(5)

Українське Просвітнє Товариство

На прикінці минулого року, як про це вже були повідомлення, настала раптова зміна у відношенні комуно-польського уряду до українців в Польщі. До осени 1955 р. варшавський уряд твердив, що українців в Польщі немає, що ті, які залишилися на теренах „людової Польщі", всі переселилися до СССР. Польща, — твердили польські комуністи, — є тепер однонаціональною державою і не має жадних меншостевих проблем.

Восени 1955 року, мов на помах маґічної палички, комуно-польський уряд признав, що в Польщі живуть українці, і дозволив їм організуватися. Що більше, польський уряд навіть помагає тепер українцям в організації, відступає урядові приміщення, оплачує організатора, дає субсидії на закупно бібліотеки, тощо... Що криється за тою зміною, ще годі збагнути: чи сталося це на домагання „суверенного" уряду України, чи на кивок „старшого брата" з Москви, чи це може просто підступ на взір горезвісної українізації в Україні, щоб виявити всіх свідомих українців — покаже майбутність.

В кожному разі, українці в Польщі використовують цю зміну і жваво беруться до організації свого культурно-освітнього життя. В жовтні минулого року відбувся з'їзд українців у Вроцлаві, на якому засновано „Українське Просвітнє Товариство". Ціллю цього товариства є вести культурно-освітню працю всюди там, де живуть українці. Після заснування УПТ, централя якого міститься у Вроцлаві ,по всіх містах і селах західньої Польщі, де живуть більшими скупченнями українські переселенці, створено місцеві відділи УПТ. Постають театральні гуртки, хори, бібліотеки. Польський уряд погодився також на видавання українського часопису, який, одначе, ще й досі не появляється, і на викладання української мови в школах, де навчаються діти українських переселенців; але також і викладів української мови досі не запроваджено.

Анна розказує, що від кінця 1955 р., отже від часу, коли дозволено зорганізувати УПТ, тиск на українців в Польщі значно зменшився, і наші люди починають потрохи приходити до себе після того загального терору, під яким весь час жили. Вже бодай не бояться, як це було досі, говорити в прилюдних місцях рідною мовою, голосніше домагаються своїх прав і енерґійніше протестують проти заподіяних кривд.

Наказували писати, щоб верталися

Анна Малик розказує, що в 1955 р. польські комуністичні власті наказували всім тим, що мали когось з рідних за кордоном, писати листи й намовляти вертатися додому. Також і її закликали до уряду й наказали написати до дітей, щоб їхали з Америки до Польщі. Син і донька кажуть, що коли вони одержали того листа, то зразу догадалися, що мама писала його не з власної волі, а під примусом.

Оці „листи за кордон" були і є одною з ланок у широкозаплянованому пляні московських комуністів стягнути всіх еміґрантів з некомуністичних країн.

(Закінчення буде).

НАУКОВЕ Т-ВО ІМ. ШЕВЧЕНКА

У СТОРІЧЧЯ НАРОДИН ІВАНА ФРАНКА

Збірник праць і статтей, приготованих на Наукову Конференцію 12 і 13-го травня 1956.

(11)

Григор Лужницький

ТЕАТРАЛЬНО-СОЦІОЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ У ДРАМАТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ І. ФРАНКА

Як на інших ділянках українського письменства, так і на драмі й на історії українського театру поклав Іван Франко „печать свого духа". Не є він в історії української драми великим драматургом, хоч на основі його драми „Украдене щастя" можна б ствердити, що Франко мав усі дані стати драматургом великої міри, бо мав він не тільки т .зв. „драматичний нерв", опановував не тільки тайни драматичної творчости, але й досліджував і цікавився усе — світовою драмою й історією театру: у спадщині залишилися нам його численні переклади із драм Софокля, Кольдерона, Кляйста й інших, залишився, на жаль, недокінчений, нарис історії українського театру та численні нариси-статті із історії світового театру, критики, рецензії, полемічні статті та розвідки на театральні теми.

Щоб розглянути театрально-соціологічні елементи у драматичній творчості Франка, треба спершу устійнити, який був погляд Франка на історію театру взагалі й як він бачив історію театру у насвітленні соціології зокрема. І тут доводиться ствердити, що Франко, як театрознавець і як драматург, визнавав три основні фактори: драма — актор — публіка, тобто: матерія — відтворець — сприймач. І свої писання узалежнював від можливостей їхнього впливу назовні.

На основі розгляду драматичної творчости Франка і на основі його думок, висказаних чи то у його нарисі історії українського театру (а радше української драми), чи розкинених по численних статтях та рецензіях, можемо сміливо ствердити, що для Франка театр був не самоціллю, кажучи словами соціолога Макса Бурґгардта, сувереном, а радше, хоч може й не в повному значенню цього слова, засобом. Тобто, таким засобом, що про нього думав Наполеон І, коли „Одруження Фіґаро" Бомарше назвав „передвісником французької революції".

Хоч мистецтво є особистим переживанням подавця і сприймача, соціологія мистецтва існує, бо ж історія мистецтва (а у вужчому розумінню історія театру) є куском історії культури. Соціологічною сторінкою театру є його зв'язок із такими явищами, як родинне життя, релігійні чи спільні ідеї, форми чи прояви життя чи співжиття суспільних груп ,політичні події, словом, можна сказати, що історія театру зумовлена вужчими історичними умовинами. Що більше, коли ми розглянемо позаестетичні вартості театрального мистецтва, то зустрінемося з цілою низкою імпульсів соціологічного типу цього роду, як соціял-гуманітарні почування, політично-вільностеві ідеї, аж до релігійних чи навіть матеріяльних заспокоєнь включно.

Щоб докладніше проаналізувати театрально-соціологічні елементи у драматичній творчості Франка, візьмімо до уваги дві його п'єси, найсильнішу із сценічного боку, із сильним соціологічним підкладом, драму „Украдене щастя" і слабшу із сценічного, але сильнішу із соціологічного боку, комедію „Учитель". І розглядаючи їх та ознайомившись із цілою письменницькою творчістю Франка, вже згори, покладім собі як мотто нашого розгляду вірш Франка з 1880 р.: „Не в людях зло".

Драматичний вузол „Украденого щастя" простий і невибагливий. Дівчина (Анна), кохаючи одного (Михайло), виходить заміж за другого (Микола), обріхана своїми братами, мовляв, її вибранець загинув при війську в Боснії. Одначе він живе й коли Анна уже (майже насильно) повінчалася з другим, він (Михайло) являється як жандарм-постенфюрер у її селі Незваничах (діється це в Австро-угорській займанщині). Наступає зудар, розрив подружжя й вбивство. Із театрально-драматичного боку п'єса збудована бездоганно, характери осіб чіткі й ясні, лінія їхнього розвитку зазначена виразно й логічно.

Але розгляньмо ці ж драматичні конфлікти й театральні засоби з соціологічного боку: 1. причиною (поза сценою) головного драматичного вузла, тобто виходу заміж за нелюба героїні п'єси Анни, є не що інше, як економічна база, її видали заміж брати тільки тому, щоб загарбати її майно; цей факт виходу заміж Анни, оснований на проступку (вчинок братів), родить дальші проступки й дальші злочини, бо 2. на основі незмінности структури людських інстинктів, жандарм, якому „украдено щастя", використовує свою владу жандарма і зводить колишню свою суджену, а тепер заміжню жінку Анну, 3. ця ж Анна, якій теж „украдено щастя", виступає публічно проти моралі й врешті 4. чоловік її Микола, якому жандарм „украв щастя", під впливом алькоголю у момент психічного заломання стає убивником.

Гріх родить гріх, але спитаймо: чи „в людях зло"? Ні, усі ці три драматичні персонажі драми, Микола, Анна, Михайло, по своїй суті, у своїй основі є люди добрі й навіть люди чесні, бо свідомі своїх проступків. Жандарм, який з хвилиною зустрічі із своєю колишньою судженою, стає цілковито аморальний, у момент своєї смерти, тоді, коли його вбиває чоловік Анни, Микола, бере на себе вину, буцім то він сам себе убив. Що більше, природний закон моралі, вроджений усім мешканцям села Незванич, вони бойкотують Анну; молодь не хоче з нею танцювати, бо під час перебування її чоловіка Миколи в тюрмі вона живе з жандармом, вона наносить неславу на ціле село.

ЛІТЕРАТУРА МИСТЕЦТВО РОЗВАГА

МИРОСЛАВ РАДИШ

Удар — для приятелів, сумна вістка — для громадянства, трагедія — для родини! Помер Радиш! Атака серця — „номбер уон кіллер" в цій країні, що недавно забрав нам різьбаря Павлося, скосив і Радиша!

Кожен, хто довідався про його ненадійну смерть, просто не хотів вірити, що це правда.

Упав, мов поцілений на війні кулею.

Життьова війна часом буває не менш жорстока, як війна правдива. Вона вимагає нерідко максимального напруження сил, багатьох недоспаних ночей і головне, — не дає відпочити. Для амбітного артиста, що хоче йти вперед, то й сам відпочинок, коли такий трапиться, обертається в працю і то подвійну! — Треба ж до виставки готуватись! Коли ж знайдете на те час, як не під час відпочинку? — А вислід? — Виставка. А другий? — Перевтома, тиск у грудях, на що нарікав останньо покійний, і... наглий кінець!

Бо правдою є, що немає нормальної можливости бути й артистом і заробітником. Одно або друге, бо може прийти і несподіване третє — смерть! — Так і сталося!

А був це чоловік ще молодий, — недавно сороківку перейшов. Був повний енергії, надій, плянів. Плянів і особистих й організаційних. Плянів виставкових, видавничих. Плянів розбудови своєї малярської школи, що з успіхом розвивалась і мала вже кільканадцять учнів. Уже кількох підготовив він до фахових американських мистецьких шкіл. В цих днях мала відбутися виставка праць учнів. На осінь плянував власну виставку. Вліті, на відпочинку, очевидно, збирався до тієї виставки належно підготовитись. — Не судилось!

Не судилось і рідної землі більше побачити, ні Львова, де стільки творчо попрацював.

Народився Покійний в 1910 році в Стецеві Снятинського повіту. Скінчив гімназію в Коломиї і пішов на тяжкий шлях по твердий хліб українського артиста. Мистецьку освіту здобув у Познані в роках 1934-37, а потім продовжував студії на відділі красних мистецтв в університеті у Вільні.

Тягло його до театру й декорацій і, Богу дякувати, вийшов з нього першорядний не лише артист-маляр, але й декоратор, яким хвалився Львів у більшій кількості театральних — драматичних, оперових і балетних постановок.

Вже ця одна галузь його багатосторонньої артистичної діяльности зробила йому ім'я і записала його на світлу сторінку розвитку українського мистецтва.

Але крім того працював він і в шталюґовім малярстві і як педагог.

Тут не місце зупинятись над аналізою розвитку його, як мистця. Скажемо лише, що не застиг на тім, що здобув у школі, а послідовно і невпинно, не зважаючи на перешкоди і матеріяльні труднощі, ішов вперед, здобуваючи нові досягнення в своїм рості, як мистець. Здобував й успіхи моральні і навіть матеріяльні на наших виставках.

Енергія і працьовитість його були дійсно непересічні. Вже самий факт, що протягом свого перебування в цій країні, все стояв на власних ногах, все ще боронив позиції вільного мистця і потрапив при тім удержувати не малу родину.

Не нарікав ніколи. Пропоновано йому кількакратно перейти на роботу текстильного „дізайнера". Фах, хоч і не дуже високоплатний, але дає певний постійний заробіток. — Усміхався, погоджувався, але завжди відкладав на крайній випадок, — все ще мав надію встояти на власних ногах, працювати, як вільний артист.

І треба сказати, що й дружина йому трапилась на рідкість вирозуміла, згідлива, підтримувала його в артистичних аспіраціях і духа йому додавала та помагала легше переносити удари долі. Дуже цінив він і з захопленням говорив все про своїх тестів, як надзвичайно інтеліґентних і тактовних людей.

Тепер, коли оглядаємось на пройдений ним шлях, який так несподівано обірвався і який є великою трагедією для його родини, особливо дружини і зовсім маленьких дітей, мусимо собі сказати, що нашим обов'язком є по силам нашим подбати про поміч і пораду для них.

Передусім мусимо якнайскорше зорганізувати його посмертну виставку та виставку учнів його школи.

Громадянство повинно збільшити понадпересічно свої відвідини на його виставці і закупом його творів підтримати матеріяльно його родину. Більше творів його вже не буде, тому те, що є, має подвійну вартість!

А він і на тім світі, споглядаючи на нашу оцінку його заслуг і праці, буде нам безмірно вдячний. Дай, Боже, щоб солом'яний вогонь еміграційного співчуття й оцінки не скоро згас!

М. Бутович

—0—

Замість квітів на могилу бл. п. Мирослава Радиша, товариші з коломийської гімназії започаткували фонд для родини Покійного у Кред. Кооп. „Самопоміч" в Ню Йорку, складаючи по $25.

Хто з друзів чи знайомих Покійного бажав би, може піддержати цей фонд своїми вкладками на число 1095 у: „Self Reliance N. Y. Federal Credit Union, 68 E. 7th St., New York. — Дмитро Косович і Роман Степаняк.

Антін Малюца

ЗАПИСКИ ПРО МИСТЕЦТВО

ВИСТАВКА КАРТИН О. ТАНАСЕВИЧА

Чомусь небагато прийшло людей на відкриття виставки картин Осипа Танасевича в залях Літератруно-Мистецького Клюбу в Ню Йорку, навіть з тих славетних триста інтеліґентних культурників, що в Ню Йорку цікавляться мистецтвом... — Що ж, одні приходять лише на важливі паради та маніфестації, інші показують свої парсуни хіба на тлі тих уже славних і признаних мистців з іменами... Сюди прийшли тільки ті, що не можуть надивуватися тому чудесному феноменові народжування і росту мистця і мистецтва. Це ж не мистець — ім'я з журналу чи книжки, поняття з ґалерії чи музею десь з признаних мистецьких важливих центрів, а жива автентична людина, що його багато з присутніх знало в різних часах та обставинах, поділилися своїми увагами про нього та були раді з його росту... Треба знати смак мистецького естетичного пережиття, що його дає відкривання та оглядання саме тих непрославлених мистців. Бо в похвалах і захопленнях тими дуже славними і признаними чужими і своїми досить тяжко повести границю між автентичним естетичним переживанням і засуґерованою відбиткою чужих осудів...

Такі й інші думки падали в розмовах присутніх на відкритті виставки. Були приятелі, що раділи ростові мистця, були цікаві неупереджені ентузіясти мистецтва. Небагато було присутніх мистців та гадаю не було снобів. Протилежні думки насвітлювали ті самі речі з різних сторін, і це було, по-моєму, найцікавіше. — Нарешті, мовляв, виставка, на якій можна подихати. Не затісно, не загусто. Атмосфера суцільности стилю та характеру творчости — не бувала на українських одноособових виставках живих мистців. Те саме другі вважали признакою слабости: воно виходить дещо одноманітно. Може привикли, що український мистець часто змушений бути сам собі історією і теорією з кількома можливими паралельними розв'язками-напрямами нараз. Воно теж має свої рації, тільки вони недійсні у випадку з Танасевичем. Є ще дехто, що тужить за відродженням давно забутих часів, коли то не лише сумарична творчість мистця, але кожен твір зокрема мав мати неповторну індивідуальність. Це теж може бути провідна ідея для мистця, але не обов'язково для кожного.

Особисто я ціню високо суцільність характеру творчости кожного мистця, а ще більше тоді, коли серйозні рації доводять його до поважних змін для дальшого і повнішого розвитку. Але в мистецтві, як в цілому, люблю різнородність проблематики, напрямів, різноманітність мистецьких індивідуальностей. Якщо воно навіть було б можливим для всіх погодитися на домінування одного якогось найдосконалішого напрямку чи на диктатуру одного мистця, хоч би він і був собі і нам найбільший світовий геній, то обов'язково треба було б, щоб завтра появилося хоч з десяток протестантів, бо інакше був би кінець з мистецвом.

Талант і геніяльність — дар неба. Не за них честь і слава мистцеві, а за працю і витривалість, що їх він вкладає в розвивання своїх дарів. Тільки ж ті нагороджені вірні слуги з Євангельської притчі знайшли міняйлів-лихварів, що з ними могли подвоїти свої таланти. Притча не каже, що було б з тими талантами і слугами, нагородами і карами, якби Пан залишив їх жити в безлюдній оазі на безмежній пустині... Щось таки малувато бачимо міняйлів і потребуючих духових вартостей у нашій мистецькій діяльності...

Не входьте в казуїстику, каже хтось. — Але брак творчого середовища ми мистці таки гірко відчуваємо. — Що не кажіть, а Танасевич має талант, що й без нашого середовища може обійтися. — Але він і не геній, що засіяв би на весь світ... — Облиште це, ради Бога, не бажайте нікому з-поміж українців геніяльности. Більшим мистцем, поетом, музиком, мусів би бути він борцем, героєм, провідником, пророком, мучеником. Якби не доконали його воріженьки або органічна хвороба, то саме наше громадянство повелося б з ним, як з Франковим „Майстром Свиридом": не питаючись посадили б на палю, а потім поховали б, оплакали і святим зробили, ще один національний культ встановили б. Краще вже хай ростуть між нами десятки т. зв. середніх, але здорових, міцних талантів. Без них не може бути тих великих ані тих щоденних, не буде мистецтва, як цілости, ані культури, як тяглости. Як в кого і є іскра геніяльности, то не гасімо, але покищо й не роздуваймо...

Танасевич цікавий, як вияв наших часів. Жив у дуже несприятливих обставинах, часто оподалік від мистецьких осередків та шкіл і завжди зумів удосконалювати себе. Середню освіту здобув в учительськім семінарі, де вчили більше як в гімназіях не лише рисунків та малювання, але й методики навчання тих речей. Дружив з мистцями і вмів використати те, що вони могли йому дати. Критично сприймав: не цілість чужої індивідуальности, а те, що потрібне було йому в даний момент розвитку. Товариші та старші мистці дали йому те, чого часто не може дати реґулярна школа. Під кінець перебування на еміґрації в Німеччині та по приїзді до Америки старався в самоті звести підсумки, пройти етап кристалізації. Тепер, як зрілий мистець, відчув потребу контакту з мистцями, публікою й опінією-критикою. Виставка в Ню Йорку вислів довір'я до Об'єднання Мистців, мистецької критики та публіки. — Боюся, щоб не розчарувався непотрібно, бо багато дечого виглядає мудріше в друку і здалека, як воно є наділі.

По довгих змаганнях у самоті сумніви опановують мистця: що це він робить, що з ним дістьcя? Відгомін у глядача, що оглядає твір, мистець може порівняти з власними інтенціями в часі творення і в висліді знайти щось як об'єктивний ґрунт-опору перед ставленням чергового кроку в невідоме. — Тільки він дещо „не в пляні" українського мистецтва, кажуть одні. — Ані модерного, так як ми його розуміємо, кажуть другі. — Мені закадто нагадує Борачка. — А мені Гоґена. — Повторює помилки других. — Силується на ориґінальність. — От краще провірмо стійкість сказаних уваг, що з них лишиться при ближчім розгляді? В картинах Борачка, що ми бачили колись та й на цих стінах ЛМКлюбу домінували зламані жовтаво-зеленкаві кольори, в Кивелюка були більше грайливо-контрастові зіставлення і поминені дисонанси. В Танасевича домінують яркі сині й лілійові зіставлення, зміцнені темними, теплими контрастами. Якщо є між згаданими мистцями подібності і впливи, то вони вже мають честь творити ідейну групу, напрямок в загальному образі-пляні українського мистецтва на еміґрації. Але їх відмінності такі великі, що немає страху, що їх індивідуальності затратяться в спільному -ізмі.

О. Танасевич „Стеня", олія, 1956

На стилізатора, що шукає якоїсь формулки, він надій не подає. Та чи він піде по лінії розбудови світу своїх внутрішніх візій і поглиблювання, де малярство зачинається вже лише на полотні в самім часі малювання, а кінчається на сітківці ока глядача, не глибше?

Про поодинокі картини можна і треба багато дечого сказати. Але це найкраще робити перед ними самими на виставці, а не пускати між людей, що не бачили цих картин, готових формулок-оцінок. Погодімся, одначе, що ні один мистець, якого ми мали нагоду пізнати на наших дотеперішніх виставках, не має саме такого кольориту і характеру. Отже, чи нам подобається Танасевич чи ні, має він досить коріння в українському мистецтві, щоб до нього належати, а ще більше відмінностей, щоб його збагачувати. Мистець досить контраверсійний, щоб ним захоплюватися, або заперечувати, але пройти мимо нього без уваги неможливо.

ПЕРШИЙ ВИСТУП ВИЗНАЧНИХ УЧНІВ ЦЕНТРАЛІ ТА ФІЛІЇ УМІ

(Замість рецензії)

В суботу 19 травня 1956 року відбувся в Ню Йорку вечір-концерт виключної ваги. Український Музичний Інститут влаштував свій перший з'єднаний (з різних філій) попис визначних учнів.

Якщо традиційний щорічний виступ учнів тієї чи іншої філії УМІ є показником, з одного боку, річних поступів, а з другого виявом рівня педагогічного персоналу даної філії — то концерт 19 травня треба вважати показником якости праці УМІ — в цілому. Всім відомо, з яких маленьких маштабів чотири роки тому почав виростати УМІ.

Самозрозуміла непевність перед майбутнім, організаційні труднощі на перших кроках, брак відповідного досвіду в американських умовах, відсутність солідарности серед музичних діячів, — не злякали тоді і не зупинили невелику групу свідомих своєї мети ентузіястів, які, не покладаючи рук, упродовж чотирьох років поглибили, розширили і піднесли вгору УМІ, і в якісному і в кількісному відношеннях.

Кількість учнів, яких охоплює сьогодні УМІ, сягає біля 500, кількість вчителів — біля 60, а кількість філій в різних місцях і різних стейтах ЗДА становить на сьогоднішній день 14 з перспективою і тенденцією росту в майбутньому.

Ці вищенаведені числа за себе виразно і красномовно говорять і не потребують ніяких коментарів.

Але найголовніші досягнення УМІ полягають в якісних показниках.

І справді, виховати за 4 роки 17 учнів, які, переходячи з курсу на курс, поступово завойовали собі найвищі, найвизначніші оцінки — учнів, які вже можуть стати на одному рівні з учнями відповідних років американських музичних шкіл. — це не абиякий успіх професорського персоналу, — це є вже перемога тих, які колись з такими труднощами започаткували Український Музичний Інститут у ЗДА. Перед численно зібраною авдиторією пройшла група талановитих і працьовитих дітей різного віку, яка продемонструвала свої великі надбання і також музично-мистецьку культуру своїх вчителів.

Досить буде уважно переглянути програму концерту, щоб переконатися в тому, на якому високому (навіть іноді передчасно зависокому) технічному тлі вона створена.

На превеликий жаль, особисті поважні причини перешкодили мені прослухати цей надзвичайно цікавий концерт з самого початку. Але ж учні, яких я не чув: Оксана Нагнибіда, 11 років (уч. п. Г. Клим), яка виконувала д-моль'ну „Фантазію" Моцарта і Дебюссі — „Малий пастушок"; Христина Осадца, 11 років (уч. п. Р. Савицького) яка виконала ц-дур'ні „варіяції" Моцарта й е-молль'ний „вальс" Шопена; Ліда Рудницька 13 років (уч. п. О. Чипак), яка виконала „Прелюд" — Ревуцького, інтермецо — Шумана та Токкату Хачатуряна; Дарія Якимів, 13 років (уч. п. Вайлової), яка виконала „ноктюрн" — Шопена, „Пісню без слів" Мендельсона та токкатіну — Косенка — мені добре відомі з попередніх їхніх виступів, і я готовий присднатися до високої оцінки, яка може буде зроблена кимнебудь іншим.

З виступу скрипачки Стефанії Маличівської 14 років (уч. п. В. Цісика), яка виконувала „Леґенду" — Венявського та „Інтродукцію й Аллеґро" — Пуніяні-Крайслера — я чув вже всіх учнів до кінця.

Далі за програмою, виступали піяністка Таїса Збир, 16 років (уч. п. Кобрин) з виконанням „Ранкової серенади" Шуберта в транскрипції Томпсона і славетного Шуманівського „Авшвунг". Відомий Богдан Кобзар 13 років (уч. п. Чипакової) на цей раз виконував „Балляду" Ас-дур — Шопена.

Черговий за програмою піяніст Любомир Крушельницький, 14 років (уч. п. Р. Савицького), який мусів був виконувати „Фантазію енпромті" — Шопена та „Танок вогню" — Де Фаллія, внаслідок нещасливого випадку (перелом руки), на жаль, не мав змоги цього разу виступити. Але певно багато з нас чули „Танок вогню" в його ж таки прегарному виконанні на телевізії в українській програмі п. Мариновича. Далі піяніст Ігор Старух, 17 років (уч. п. Р. Савицького), виконав „Органний прелюд" ґ-моль Баха-Зілотті, та надзвичайно важкий „Прелюд" — ґ-моль Рахманінова.

Далі, піяністка Марта Чапельська, 15 років (уч. п. Є. Чапельської) виконала „Кантік д'амур" Ф. Ліста та „Гумореску" — Рахманінова. Наступний скрипак Юрій Шуган, 17 років (уч. п. В. Цісика), виконав славетний твір Саразате „Циґойнервезен". Піяністка Ждана Кравців, 13 років (уч. п. Р. Савицького), виконала два етюди Шопена „Ас-дур" і „Е-молль", а також його ж таки великий Ес-дур-ний Вальс.

Піяністка Ірина Кондра, 16 років (уч. п. Р. Савицького) виконала два твори Дебюссі: „Клер де Люн" і „Жарден Сус ля Плю". Піяністка Уляна Яц, 14 років (уч. п. Р. Савицького) виконала транскрипцію Ф. Ліста на тему „Соловій" — Аляб'єва і „Ен курант" — Годара.

Далі виступила співачка Людмила Ярошенко, 19 років (уч. п. І. Приймової), яка виконала арію з опери „Маруся Богуславка" — Фоменка і „арію Джільди" з опери „Ріґолетто" — Верді.

Не дивлячись на те, що арію „Марусі Богуславки" виконано дуже добре (особливо виразно прозвучали всі РР) — арія з опери „Ріґолетто" прозвучала більш природньо для голосу п. Ярошенкової, бо її стихія — кольоратура.

Наприкінці виступали два піяністи (обидвоє уч. п. Р. Савицького) — Роман Савицький (молодий), 18 років і Марта Шлемкевич, 17 років. На мою думку, в інтересах концерту в цілому, беручи до уваги імпозантність творів, які виконував Р. Савицький (два фраґменти з „Картин з виставки" — Мусорґського: 1) „Баба-Яга" і 2) „Київські багатирські ворота"), слід було закінчити програму саме ним.

Марта Шлемкевич закінчила концерт — Фіс-дур-ним „Романсом" — Шумана і „Запрошенням до танців" — Вебера.

Оскільки я збирався писати не рецензію про цей концерт, а лише зафіксувати свої враження з цього приводу, то я і не виставляв оцінок для кожного. Всі виконували свої речі — прекрасно, під кутом зору їх можливости. Можна тільки сказати, що загальна оцінка для всіх учасників занадто висока, щоб додавати ще щонебудь: „Визначні"!! Цю відзнаку вони здобули не тільки через свій талант (цей дарунок від Бога), а й через свою настирливу працю. Хочеться сказати про саму програму концерту. Вона була складена дуже добре, зі смаком, більше того: вона була ефектовна. Проте, у такому відповідальному концерті української талановитої молоді — студентів Українського Музичного Інституту, на 36 виконуваних творів тільки три твори українських композиторів — чи досить?

Ще кидається в вічі також відсутність в програмі (оскільки вона є збірна, а не тематична), цього, так би мовити, етапного концерту — творів Бетовена — показника фундаментальности культивованого піянізму у всіх учнівських, від малих до великих, виступах.

Закінчуючи, хочу підкреслити, що прослухані молоді виконавці ні в якому разі не заявляють претенсій на будь-яких закінчених солістів, якими вони, може, колись і будуть (якщо будуть працювати). Це є учні зі всіма характерними для учнів і позитивними і неґативними рисами. Про це не треба забувати. Але цей з'єднаний виступ умівських визначних учнів може бути яскравим прикладом для всіх — що значить настирлива та систематична праця при обдаровані!

На жаль, ще не всі наші талановиті діти (а їх у нас багато, не тільки 17!) усвідомили собі, що самої талановитости зовсім недостатньо. Треба прикласти ще труду, щоб можна було ці обдаровання бодай помітити.

Треба всім учням твердо запам'ятати (а батькам допомогти їм запам'ятати), що — якщо сама тільки праця (вправи) навіть без відповідного обдаровання, є, кінець-кінцем, все ж таки дещо, то саме обдаровання без праці над ним — є майже, ніщо!

Сукупність обдаровання з працею є єдиний шлях до визначних наслідків, що і показали ці 17 на першому з'єднаному концерті.

В концерті брала участь п. Чапельська, яка, як і завжди, по-мистецьки і чутливо акомпаніювала скрипкам і п. Ярошенковій.

Микола Фоменко

Осип Залеський

СИДІР ВОРОБКЕВИЧ

В травні цього року минуло сто двадцять років від народження визначного музики-композитора і поета Сидора Воробкевича, якого влучно називали пробудником бковинської України і Буковинським Кобзарем.

Сидір (Ізидор) Воробкевич народився 5-го травня 1836 року в Чернівцях, де його батько був православним священиком і вчителем релігії в гімназії. Батько і мати померли в молодому віці, а троє дітей (Ізидора, Григорія і дочку Апольонію) виховував їхній дід, священик у містечку Кіцмані на Буковині. Українське довкілля, українські пісні і народні звичаї вплинули на розвиток світогляду Сидора і відбилися корисно на пізнішій творчості його і його брата Григорія, який також був письменником.

Закінчивши освіту в гімназії і духовній семінарії Сидір став священиком спершу в селі Давидени, а потім в Руській Молдавиці на Буковині. Виявляючи непересічні музичні здібності і зацікавлення музикою, звернув Воробкевич на себе увагу духовних кіл і тому Єпископська консисторія признала йому стипендію для поглиблення музичної освіти. Для тієї мети виїздить він в 1868 році до Відня, вчиться там у музичній консерваторії, складає іспит на вчителя музики і вертається у Чернівці. Тут дістає працю учителя музики в учительській семінарії і професора церковного співу в православній духовній семінарії. Коли в 1875 році засновано в Чернівцях університет, Воробкевич дістає титул професора богословії. При духовній семінарії зорганізував він „Академія ортодокса" для реформи церковного співу. Вислідом праці цієї Академії було впровадження поліфонічного співу до церковних відправ, на місце одноголосового співу, як це було до цього часу. Щоб дати церковним хорам матеріял для співу, написав і видав декілька збірників церковних хорових творів як: Літургічні хоральні співи (в українській і румунській мовах (1863-69), Хоральні пісні до Служби Божої св. Івана Золотоустого (1881), Літургічні хоральні співи православної Церкви (1887) і Православні співи для Служби Божої (1890).

Українські народні пісні цікавили Воробкевича і текстом і мелодією, і тому з молодих літ він збирав їх і записував, як пише про це до о. Данила Танячкевича в Ґаличині в листі в 1865-го року: „Я збирав і записував народні думи-пісні через близько п'ятнадцять літ, не знав я ні мук, ні трудів, лазив в низьку хатчину, під бідну солом'яну стріху, частував сліпого лірника і, що чув, в музику складав і в книжки збирав". Народні пісні використовував він у своїх творах, спершу наслідуючи їхній зміст, а згодом і мелодії. Під впливом народних пісень компонує власні мелодії і доробляє до них текст, або навпаки. Тому, коли оцінюємо музичні твори Воробкевича, треба брати до уваги і текст і музику, бо вони тісно в'яжуться зі собою.

Для народних шкіл зложив Воробкевич „Співаник для шкіл", який довгі літа був одиноким шкільним співаником і тому багато пісень Воробкевича, поміщених у цьому співанику, спопуляризувалося серед українців Галичини і Буковини. Коли в році 1864 засновано у Львові театр „Руської Бесіди", управа цього театру звернулася з проханням до композиторів, щоб вони дали музичні твори до народних побутових п'єс. Йдучи за цим закликом, написав Воробкевич кілька сценічних творів, які називано оперетками або мелодрамами, хоч в дійсності були це побутові п'єси або комедії з музичними вставками, як „Убога Марта", „Каспар Румпельмаєр" (1874), „Золотий мопс" (1879), „Пані молода з Боснії" (1880), „Пан мандатор, Янош Іштенгазі" (1882). Воробкевич перший впровадив у своїх сценічних творах сцени з народного життя, і тому ці його твори довгі роки не сходили зі сцени театру „Бесіди" й аматорських театрів Галичини й Буковини. Але, як пише Осип Маковей, неосторожні і несправедливі критики знеохотили Воробкевича до дальшої праці на цьому полі.

Третьою ділянкою музичної творчости Воробкевича є його хоральні твори написані здебільша до власних поезій, за винятком дванадцяти пісень до слів Т. Шивченка для чоловічого хору, як „Огні горять", „Та не дай, Господи, нікому", „Гомоніла Україна", „Тече вода" та інші. Ці пісні вийшли друком під редакцією Дениса Січинського накладом Станиславівського Бояна. З пісень для хорів до власних поезій (Воробкевич писав також поезії під псевдонімом Данило Млака), а написав він поверх 70 хоральних творів, треба хочби назвати найбільш співані напереломі 19-20 сторіч: „На чужині загибаю" (постала в часі його перебування у Відні), „Буковино моя мила", „Збудилась Русь", „Мово рідна", „Вечірня пісня", „Іван з Путилова" (Як би була я зазулею), „Заграй, ти цигане, старий", „Зазвенімо, разом, браття" (співана залюбки львівським академічним хором „Бандурист"), „Над Прутом, у лузі" (виконувана, як сольоспів, і награна на платівках мистцем-співаком Орестом Руснаком, також буковинцем), „Козак Торба", „На красній Україні" (як відгомін його перебування в Києві в році 1874, який викликав у Воробкевича сильне враження). Такі пісні, як „Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько, а лиш камінь має", добре було б впровадити до усіх наших шкіл, бо вона своїм текстом тепер дуже на часі!

В році 1893-му переписав Воробкевих 195 своїх композицій і поділив їх на такі відділи: 1. Пісні до слів Т. Шевченка, 2. Пісні козацькі, патріотичні і под., 3. Пісні любовні, 4. Пісні при чарці, 5. Многая літа, 6. Комічні та жартівливі, 7. Пісні при похоронах, 8. Мішані хори. До цього списка не входять твори церковної музики.

Крім українських пісень писав Воробкевич також пісні до німецьких і румунських текстів. З інструментальних творів була відома його „Думка і коломийка" для фортепіяна. Написав також два теоретичні підручники: „Основи музики" (1868) по-німецьки і підручник гармонії по-румунськи.

Сидір Воробкевич помер 18 вересня 1903 року в Чернівцях.

Наші музичні критики, пишучи про твори Воробкевича подають звичайно, що вони є навіяні духом німецької музики. Ці завваги не зовсім обосновані. Так Воробкевич, як і Лаврівський, Вербицький, Вахнянин чи наймолодший з них Матюк, творили у стилі тодішньої доби, у стилі хоральних творів західньої Европи, а головно німецьких композиторів, як Маршнер, Абт, Мендельсон, чи Кройцер. Твори цих композиторів були тоді у нас знані, бо виконували їх наші хори і цей стиль мимоволі перейняли були і наші тодішні композитори. Твори Воробкевича не визначаються вишуканою гармонією, ані контрапунктичним веденням голосів, як це бачимо у пізніших наших композиторів з Наддніпрянщини, але їх твори, а в цьому і Воробкевича, відзначає питома українська мелянхолійно-лірична мелодія, яка вможливила цим творам скорше спопуляризування серед українського співучого загалу.

Молодша ґенерація, за малими винятками, не знає вже творів Воробкевича і його сучасників, і в програмах наших концертів рідко коли можна їх почути, а шкода, бо між ними є справжні перлини пісенної творчости.

СОЮЗІВКА — „ШМАТОК УКРАЇНИ НА АМЕРИКАНСЬКІЙ ЗЕМЛІ"

НОВА НАША ГОРДІСТЬ

Американські українці впродовж своєї вже приблизно 70-річної історії придбали і створили багато вартостей, якими можуть пишатися. Наші організації з Українським Народним Союзом на чолі, наші численні матеріяльні і духові надбання часто імпонують нашим американським співгромадянам, а наш вклад у змагання українського народу та допомога тим змаганням часто стають прикладом для інших національних груп у цій вільній країні.

До тих наших надбань, якими ми оправдано можемо пишатись, долучилось в останніх роках ще одне — Союзівка, вакаційно-відпочинкова оселя Українського Народного Союзу, з її величезними можливостями та багатобічними призначеннями. Це надбання тим більше, що його можна побачити — як кажуть — „голим оком", що до його пізнання не потрібно ані статистики, ані словних „мальовил". Тут: прийшов, побачив, переконався!

На іншому місці знайдуть читачі короткі описи тієї оселі, того нашого справді великого надбання, якщо його взагалі можна описати. Тут ми хотіли б тільки звернути увагу на значення тієї оселі для нашої спільноти тепер і в майбутньому.

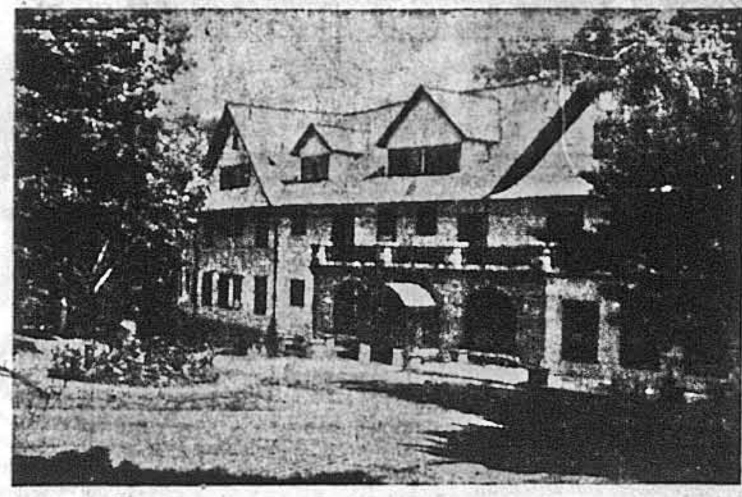
Так, як тепер справи маються, Союзівка сповняє головно ролю вакаційно-відпочинкової оселі. Її роля в цьому далеко більша, ніж це на перший погляд могло б здаватись. Хто побував на Союзівці, той міг легко спостерегти по собі і по інших, що тут всі почуваються направду „панами", що ця оселя підносить почуття нашої вартости та нашої свідомости. Ми бо, українці, завжди жили в обставинах своєрідньої „меншевартости", бо, не маючи своєї держави, нас завжди спихали до другорядної ролі. Тим часом Союзівка видержує кожне порівняння, нею справді можна „похвалитися" перед кожним, запросити кожного.

Прекрасні будинки, величаві своїм зовнішнім виглядом і внутрішнім устаткуванням та комфортом, чудова природа, справна адміністрація, прикладна обслуга, — все це є не слова, але докази, що українці теж у тій ділянці дорівнюють, а то й перевищують інших. В додатку, впродовж усього сезону на Союзівці відбуваються бодай раз, а часто і по кілька разів відповідні високомистецькі, культурні і розвагові імпрези, процвітає творчість.

Сказано, що вакаційно-відпочинковий характер Союзівки тепер головний, але не одинокий. Відомо ж бо, що цього року будуть там уже треті з черги курси українознавства для молоді, відбуваються всілякі з'їзди і наради, а в стадії плянування і поступового здійснювання є дім для старших віком членів УНСоюзу та окрема вакаційна оселя для дітвори. На Союзівці вже заповіли свій з'їзд високошкільники, плянують з'їзд лемки та інші групи. В рідному оточенні на Союзівці відбулась з кінцем минулого тижня конвенція Українсько-Американських Ветеранів, а раніше там упродовж тижня були річні наради Головного Уряду УНСоюзу.

Вже від самого початку свого існування Союзівка стала своєрідним місцем — можна б сказати — зустрічі генерацій. Практика виказує, що гості і відвідувачі Союзівки рекрутуються майже по рівній частині з давноприбулих громадян, тут народжених, і новоприбулих. Це саме є і з адміністрацією Союзівки, де, наприклад, управителем є тут народжений сотник-ветеран Американської Армії Данило Слободян, а асистентом управителя є п. Володимир Квас з новоприбулих. Де ж краще, як на такій оселі можуть зустрічатись і порозумівачись „ґенерації"? При цьому інтересно, що часто батьки з тут народженої генерації приїжджають на Союзівку із своїми дітьми з тією тільки думкою, щоб вони вчились по-українськи, а новоприбулі батьки з думкою, щоб їхні діти почали входити в англійщину. Нерідко можна почути між розмовниками замітний український акцент в англійщині та англійський акцент в українській мові. Це новоприбулий з тут народженою, чи навпаки, йдуть собі взаємно назустріч, „міняються ролями" і практикують ту свою „другу" мову. Постійно доповнювана українськими і англійськими книжками бібліотека в цьому допомагає. Між іншим, в останньому часі Український Вільний Університет в Мюнхені, який перебрав навчальний протекторат на курсами українознавства на Союзівці, запропонував для союзівської бібліотеки цілий ряд українських книжок з красного письменства.

Це — тільки короткий і загальний нарис ролі Союзівки та її можливостей. Але й це вже дає досить переконливих доказів на те, що Союзівка — це справді великий здобуток нашої спільноти, що вона справді може бути нашою гордістю.

ГОСТИННИЦЯ, головний будинок на СОЮЗІВЦІ, має 38 комфортабельних і люксусово устаткованих кімнат, три бальконі з прекрасним видом на верхів'я довколишніх гір, велику вітальню, дві рекреаційні кімнати, бібліотеку і т. п., а внизу — величезну їдальню і наймодернішу кухню.

Вілля „ПОЛТАВА" — один з десятьох будинків СОЮЗІВКИ. Вона має потрібні устаткування, щоб дати повний комфорт двом чи більше родинам.

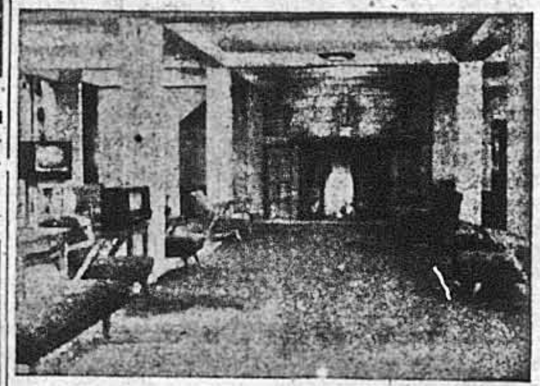

СОЮЗІВКА: КЛЮБ „ВЕСЕЛКА"

Природа, ліс і гори,
Повітря, вода, простори,
Десять будинків — кожний вілля,
Відпочинок, спорт, дозвілля,
Наче пишна українка —
Ця гудова СОЮЗІВКА!

Вілля „ЯСІНЄ", подібно, як і всі інші будинки Союзівки, цілком відремонтована та влаштована так, щоб запевнити максимальну вигоду і комфорт мешканців.

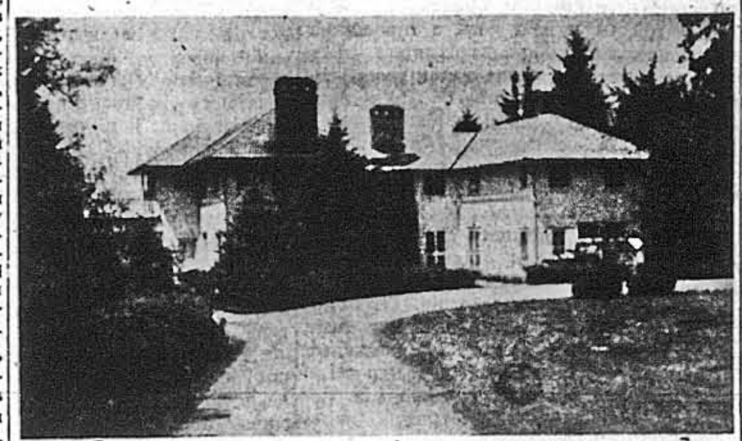

Вестибюль у Гостинниці на СОЮЗІВЦІ. Тут ватран (камін), в якому вечорами весело потріскує вогонь, тут наймогутніший радіоприймач, яким можна „ловити" радіопередачі з усього світу, тут телевізія, тут сцена для принагідних імпрез, а побіч, в іншій кімнаті — читальня.

„ШМАТОК УКРАЇНИ НА АМЕРИКАНСЬКІЙ ЗЕМЛІ"

Дня 4-го липня 1953-го року, під звуки гимну американських українців „Далека ти, а близька нам, кохана Вітчино", піднесено на Союзівці вперше зоряний американський і синьо-жовтий український прапори, а Д. Галичин, голова Українського Народного Союзу, власника цієї чудової оселі при вступі в гори Кетскил біля містечка Кергонксон, назвав її „шматком України на американській землі".

Все, що є і що діється на СОЮЗІВЦІ, виправдує цю назву. Там біля 300 акрів лісистих гір, що нагадують наші Карпати, там гірський струмок, що нагадує наш Черемош, там десять чудових будинків, між ними віллі: „Київ", „Полтава", „Ворохта", „Ясіня", і „Чернівці", що нагадують Соборну Україну, там „Чумацький шлях", там гори „Маківка" і „Лисоня", там купальний басейн, тенісовий корт, спортові майданчики, там клюб „Веселка", а над усім — голубе небо і золоте сонце, наче над нашим Поділлям. Прекрасну зовнішню обстановку доповнює люксусове внутрішнє устаткування: просторі спальні, з лазничками та постійно холодною і гарячою водою, великі вестибюлі, бібліотека, всі можливості для відпочинку, розваг і дозвілля в приміщеннях на випадок непогоди, здоровий і обильний харч української й американської кухні, взірцева чистота, культурні і мистецькі імпрези, коротко, — рідне оточення та рідна атмосфера — справжній шматок України на американській землі, придбаний за запрацьовані українськими руками гроші для здоров'я, вигоди і культурної розваги американських українців.

Вілля „Київ", найновіший здобуток „Союзівки". Цей прекрасний будинок оточений сосновими деревами і двома великими, культивованими полянами, а перед ним є спеціяльний, глибокий купальний басейн, велика камінна тераса та великий овочевий сад. З вікон та бальконів „Києва"

УСІ ЇДЕМО НА ВЕСНЯНИЙ ФЕСТИН НА СОЮЗІВЦІ 17-го ЧЕРВНЯ!

Союзівка формально починає свій цьогорічний вакаційний сезон великим весняним фестином, що відбудеться вже в найближчу неділю, 17-го червня. Програму фестину попередить польова Служба Божа, що буде відправлена на площі біля віллі Київ о год. 11-ій рано. В програму фестину, що почнеться о год. 3-ій пополудні на площі біля клюбу „Веселка", входять короткі промови голови УНСоюзу п. Д. Галичина та заст. гол. адв. М. Пізнака, а в концертово-розваговій частині виступлять: Квартет „Бандура" під управою п. Р. Левицького, артист А. Радванський, з програмою легких пісеньок та в ролі Юзька Калафатюка, а дальше „дві міссіси на пікніку". Весь час відбуватиметься звичайна фестинова програма: стовп щастя, перегони в мішках, биття горшків, ворожка і т. п. До розпорядження гостей кухня і буфети з обідом та гарячими і холодними перекусками і напоями.

ВСІ ДОРОГИ ВЕДУТЬ НА СОЮЗІВКУ

Де б Ви не були й чим Ви не їхали б, Ви завжди потрапите на СОЮЗІВКУ. Якщо Ви хочете їхати чинкових та розвагових можливостей на СОЮЗІВЦІ. Широкі простори гірської околиці на СОЮЗІВЦІ ним на північ до шляху ч. 209 у Wurtsboro, там звернути вправо й їхати до Еленвіл-Кергонксон, де окрема таблиця поінфромує Вас про черговий зворот вправо на СОЮЗІВКУ. А якщо Ви любуєтесь прекрасними гірськими краєвидами, то з 17-ки можете звернути за містом Goshen вправо на шлях ч. 302, їхати ним до Pine Bush і там звернути вліво на шлях ч. 52 та їхати до Еленвіл й опісля ще малу віддаль 209-тою до бічної дороги на СОЮЗІВКУ. Після відкриття нюйоркського „Трувею", ним дуже вигідна дорога автобусом, поінформуйтесь в місцевій автобусовій компанії про найкращі й найкоротші получення. З Ню Йорку й околиці найкраще користуватись т. зв. Short Line або Inter City Line з автобусової станції при 41-шій вулиці й 8-мій евеню. Якщо Ви їдете автом, скористайте з поданої на звороті мапки загальної схеми головних шляхів. Для інформації подорожі автом з ближчих осередків подаємо: З Ню Йорку: Через міст Вашингтона шляхом ч. 4, або через тунелі шляхом ч. 3 до головного шляху ч. 17 і з півдня до виїзду ч. 18, в New Palz, опісля звернути наліво на шлях ч. 299 і їхати ним до кінця та звернути направо на шлях ч. 55(44), який заведе до знаку, що вказує зворот (наліво) на СОЮЗІВКУ. З півночі їхати до виїзду ч. 19 в Kingston, там звернути направо на шлях ч. 209 і їхати до Kerhonkson, там звернути наліво на шлях ч. 55(44) та їхати одну милю до знаку, що вказує зворот (направо) на СОЮЗІВКУ. Не менш вигідне комунікаційне получення мають із СОЮЗІВКОЮ теж всі інші місцевості та всі інші стейти, — бо,

ВСІ ДОРОГИ ВЕДУТЬ НА СОЮЗІВКУ!

НЕМА ТО ЯК НА СОЮЗІВЦІ!

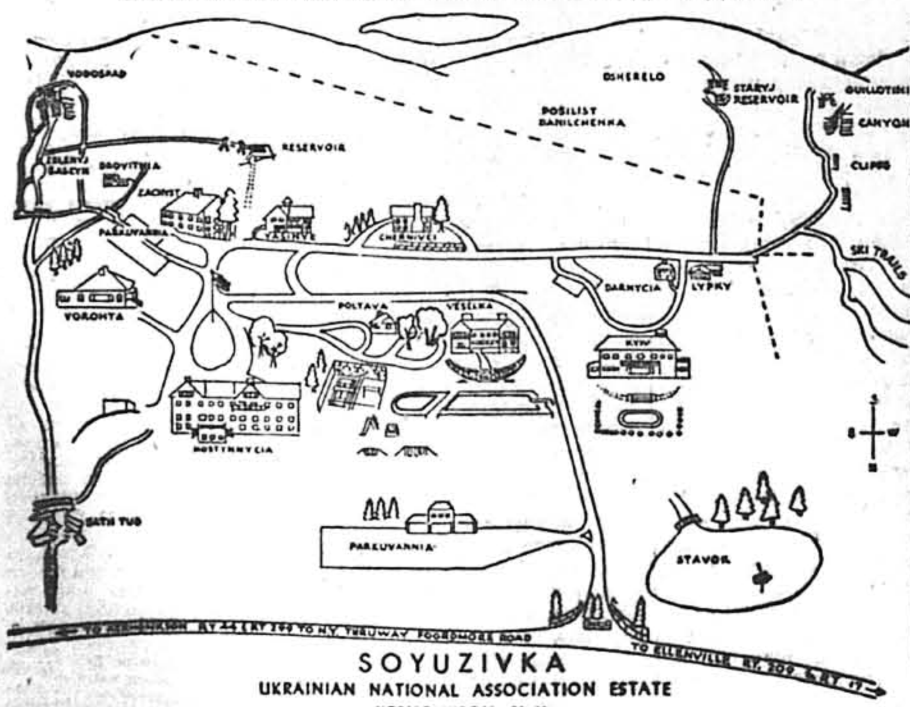
Ви можете їхати сто разів дальше, Ви можете заплатити десять разів більше, але Ви не знайдете кращого, вигіднішого, здоровішого і веселішого місця на вакаційний відпочинок або на повне повернення до здоров'я після недуги, як на СОЮЗІВЦІ, вакаційно-відпочинковій оселі УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ. Ви знайдете там все, що для Вашого відпочинку може дати природа і що може запевнити для нього людська винахідливість. Широкі гірські простори, чисте повітря, вигідні приміщення, здоровий харч, можливості різних родів спорту, періодичні культурні імпрези, купальний басейн, до вибору — самота або відповідне товариство, все це та десятки найрізноманітніших інших вигод і розваг дають Вам незрівняну можливість відпочинку для тіла і духа. Нічого дивного, що СОЮЗІВКА стала справжнім осередком українського товариського і культурного життя у вакаційному часі. При цьому, ціни побуту на Союзівці порівняльно не перевищують коштів прожитку в місті. — Справді: нема то як на СОЮЗІВЦІ! Спитайте тих, що там були. В додатку, відпочинкові і розвагові можливості з кожним днем збільшуються. Для відпочинку, розваги і культурного дозвілля, для прогулянок, пікніків, вакаційних зборів і зустрічей, для більше і менше заможних, для дітвори, молоді і старших, — для кожного — — нема то як СОЮЗІВКА!

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION ESTATE
KERHONKSON, N. Y.
Tel.: Kerhonkson 5641

Чудовою їдальнею на СОЮЗІВЦІ могли б пишатися найкращі столичні ресторани і готелі.

ЗАГАЛЬНИЙ ПЛЯН СОЮЗІВКИ ТА РОЗКЛАДУ БУДИНКІВ

Це фотокопія загального пляну Союзівки та положення будинків.. Цей плян є на всіх серветках, що їх подається до обіду, щоб гості могли зорієнтуватись в загальному положенні оселі та її українських назвах.

Купальний басейн на СОЮЗІВЦІ становить чи не найбільш привабливу силу для гостей, головно молодших, в денній порі, подібно як ввечері клюб ВЕСЕЛКА біля басейну, з традиційним баром, залею до танців, більярдом та іншими розваговими можливостями. Від басейну та „Веселки" — прекрасний вид на довколишні гори.

НА СВІЖУ МОГИЛУ

СПОГАД ПРО ПРОФ. Д-РА БОРИСА КРУПНИЦЬКОГО

Проф. д-ра Бориса Крупницького я пізнав у скитальчому таборі Гайденав в році 1946. Він часто приїздив до табору з викладами української Історії для Народного Університету.

Я не історик і не мені оцінювати виклади д-ра Б. Крупницького, але мушу ствердити, що всі його виклади були на високому поземі, виголошені так доступно, зрозуміло і цікаво, що всі слухачі були вдоволені і в дискусіях місцеві історики й інші слухачі з вищою освітою дякували за гарні лекції.

Д-р Крупницький часом зупинявся у нашій кімнаті, і я мав присмність ближче запізнатися з цією небуденною людиною і нашим теперішнім найвизначнішим істориком, спеціялістом головно гетьманської доби.

Два роки тому д-р Крупницький зустрічав своє 60-річчя в невідрадних умовах життя скитальця в Німеччині, а до того при тяжкій недузі печінки, при безнастанних болях, дієтах, ліках і з журбою за будуче. Я просто дивуюся, як при такому здоров"ї, часто лежачи в ліжку з сильно підірваним організмом міг Ювілят творити і писати багато цінного для нашої історії.

В музеї УВАН зберігається список його праць. Є їх 83. Це все друковані праці. Перечисляти їх не має потреби, але згадаю лише найбільші розміром його книжки.

Так в німецькій мові вийшла „Історія України" в Ляйпцігу 1943 року 322 стор. Далі „Гетьман Мазепа і його доба" теж в Ляйпцігу 1942 року. В українській мові: „Гетьман Пилип Орлик", Варшава 1933 р. стор. 251 і „Гетьман Данило Апостол і його доба" Авґсбурґ 1948 р., стор. 191.

Друкованих праць мав Покійний 23 в німецькій мові і 3 в англійській. Це теж велика заслуга д-ра Крупницького, бо ними інформував чужинців про нашу історію.

Праці його друкувалися в Берліні, Ляйпціґу, Мюнхені, Авґсбурґу, Реґенсбурґу, в Парижі, а деякі в Ню Йорку.

В 1954 році відзначував д-р Крупницький і 20-річчя своєї наукової праці.

Ювілят народився 24 липня 1894 року в Медведівці, Чигиринського повіту на Україні. Гімназію скінчив в Черкасах. Далі вчився у Києві в університеті св. Володимира на історико - філологічному факультеті в рр. 1913-1916 і 1918/19. Завдяки революційним подіям дальші студії довелося закінчувати на скитальщині. 1925 року дістався до Берліну і тут вчився на педагогічних курсах для чужинців в Берлінському Університеті. Закінчив курси з відзначенням і дістав право вчити німецьку мову. Далі студіював в Берлінському Університеті в рр. 1926-1929. Спеціялізувався в східньо-европейській історії. Докторський іспит зложив 1929 року і став асистентом при катедрі української історії в Українському Науковому Інституті у проф. Д. Дорошенка в рр. 1929-1931.

В 1932 році зробив габілітацію на Українському Вільному Університеті в Празі з української історії. З того часу був науковим співробітником і членом професорської колеґії в Українськім Науковім Інституті в Берліні, де читав лекції з історії України в німецькій мові. В 1944 році його обрано звичайним професором української історії Українського Університету в Празі. Від 1938 р. є дійсним членом НТШ, від 1946 дійсним членом УВАН, а в 1953 р. став дійсним членом Інтернаціональної Академії Наук і Мистецтва в Парижі.

На чужині перебув 35 років, як політичний еміґрант і не змарнував ніодного року, щоб не служити своїм знанням українській справі.

Л. Бачинський.

Д-р Євген Вертипорох іменований професором хемії в Торонтонському Технологічному Інституті

Торонто. — Канадійське міністерство освіти затвердило номінацію д-ра Євгена Вертипороха на професора хемії в Технологічному Інституті Райерсона в Торонті. Це державна школа, заснована 1948 року на місці колишньої військової технічної школи для офіцерів. Інститут кладе велику вагу на те, щоб студенти крім теоретичного знання здобули практичну підготовку до своїх фахів. Навчання в Інституті триває від двох років.

— Д-р Євген Вертипорох, народжений 17 квітня 1898 року, відбувши службу в Українській Армії до 1920 року, як чотар і командант Саперської Сотні V-ої Сокальської Бриґади (І-ий Курінь УГА), студіював в рр. 1922-1926 хемію на Високій Політехнічній Школі в Данціґу, де в 1926 році одержав диплом інженера і став асистентом при катедрі органічної хемії і технології. У 1934 році був обраний дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка і в 1939 році одержав докторат інженерії. В рр. 1935-1941 працював як керівник науково - досвідчальної лябораторії у великій фармацевтичній фірмі Маґістер Кляве у Варшаві і з 1942 року був покликаний на викладача до Державного Медичного Інституту у Львові, де викладав органічну й неорганічну хемію і виконував обов"язки декана фармацевтичного відділу. Переїхавши на еміґрацію, в 1946 році став професором Університету УНРРА у Мюнхені і в 1947 році перейшов до Українського Технічно - Господарського Інституту, де зорганізував фармацевтичний відділ і був його деканом до свого виїзду до Канади в 1948 році. В Канаді працював, як хемік, в одній із фармацевтичних фірм і потому, як науковий асистент в медичних дослідних лябораторіях Торонтонського Університету. Проф. д-р Євген Вертипорох був співзасновником Канадійського Відділу НТШ й виконує до сьогодні функцію його голови. Має опублікованих 24 наукові праці (різними мовами), зокрема є автором підручника неорганічної хемії, написаного по німецьки.

РОКОВИНИ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ ПРОГРАМИ П. МАРИНОВИЧА

Нюарк. — В суботу 9 ц. м. відбувся тут в залі Моск театру концерт - фестіваль телевізійної програми „Година Українських Мельодій"' п. Р. Мариновича з нагоди 1-ої річниці її існування. У програмі концерту, що складалася з трьох частин і з яких третя частина була передавана через телевізію, взяли участь: музики, співаки, хори, танцюристи і актори, які на протязі року виступали на телевізійній програмі. З запрошених гостей виступили комішенер Марцель Ваґнер і заступник мейора міста Нюарку.

ЧИТАЙТЕ „СВОБОДУ"

КАТИ ПРО СЕБЕ

ТЕКСТ СЕКРЕТНОЇ ПРОМОВИ ХРУЩОВА ПРО ЗЛОЧИНИ СТАЛІНА

(7)

ПОКЛИКАННЯ НА ІНСТРУКЦІЇ НКВД

„Вам самому, — сказав Заковський, — не треба видумувати нічого. НКВД приготує для вас докладний опис діяльности центру і його філій. Вам залишиться тільки вивчити всі дані і запам'ятати добре всі питання, які суд вам може поставити, і відповіді на них. Ця справа буде готова за чотири-п'ять місяців, можливо за пів року. За цей час приготуйтеся так добре, щоб не треба було узгіднювати висідів слідства з вашими свідченнями. Ваш процес буде йти на вашу відповідальність. Якщо ви будете брехати й свідчити фальшиво, нарікайте тоді на себе. Якщо витримаєте, ви врятуєте тим самим свою голову, і уряд буде вас харчувати й зодягати своїм коштом аж до вашої смерти."

Ось на такий зразок почали потім практикувати. (Рух в залі).

Ще ширшим було фальсифікування справ, практиковане на периферії. Управління НКВД Свердловської области „розкрило" так званий „Уральський Повстанчий Штаб" — бльок правих опозиціонерів, троцькістів, соціял-революціонерів і церковників — що його керівником мав бути, згідно з загальною думкою, секретар свердловського обласного партійного комітету і член Центрального Комітету ВКП(б) Кабаков, член партії від 1914 року.

Тогочасні слідчі матеріяли показують, що майже в усіх краях, областях і республіках існували „організації й центри правоухильників і троцькістів, центри шпигунства, терору, диверсії і саботажів", керівниками яких були, як правило — із зовсім невідомої причини — працівники обласних чи республіканських партійних комітетів або Центрального Комітету (Рух у залі).

Багато тисяч чесних і невинних комуністів згинуло внаслідок жахливої фальсифікації таких „справ'", внаслідок приймання за правду всякого роду наклепницьких „признань" і внаслідок вимушених обвинувачень супроти себе самих і супроти інших. В такий самий спосіб сфабриковано „справи" проти видатних працівників партії і держави — Косіора, Чубаря, Постишева, Косарева й інших.

В тих роках стосовано без ніяких конкретних підстав масові репресії, які в результаті привели до тяжких втрат у партійних кадрах.

НКВД встановило в той час злочинну практику виготовлювання списків осіб, справи яких мала розглядати Військова Колеґія, а вироки на яких виносилось заздалегідь. Єжов посилав ці списки Сталінові, щоб він особисто затверджував визначені в них кари. В 1937-1938 роках Сталінові переслано 383 таких списки з прізвищами багатьох тисяч працівників партії, рад, комсомолу, армії і господарства. Сталін ці списки затвердив.

„ПЕРЕГЛЯД" СПРАВ

Велику частину тих справ тепер переглядається і багато з них анулюється, бо вони безпідставні й пофальшовані. Досить сказати, що від 1954 року Військова Колеґія Найвищого Суду реабілітувала 7,679 осіб, з яких багато реабілітовано після їх смерти.

Масові арешти партійних, совєтських, господарських і військових працівників завдали величезної шкоди нашій батьківщині і справі соціялістичного поступу. Масові репресії мали неґативний вплив на морально-політичний стан партії, створили атмосферу непевности, спричинилися до поширення нездорової підозріливости і посіяли недовір'я між комуністами. Усякого роду наклепники і кар'єристи заактивізувались. Резолюції пленуму ЦК ВКП(б) з січня 1938 р. внесли деяке поліпшення у партійні організації, але широкі репресії продовжувалися ще в 1938 році.

Тільки через те, що наша партія мала у своєму розпорядженні таку велику моральну силу, вона змогла пережити ті тяжкі події 1937-38 рр. і виховати нові кадри. Однак, нема сумніву, що наш похід до соціялізму і зміцнення оборонної спроможности країни були б куди успішніші, якби ми не зазнали величезних втрат у кадрах внаслідок безпідставних масових репресій 1937-38 років. Ми справедливо обвинувачуємо Єжова у деґенератській практиці 1937-38 року. Проте, чи міг би Єжов заарештувати, наприклад, Косіора без відома Сталіна? Чи відбувся обмін думок або чи було рішення Політичного Бюра в цій справі? Ні, не було цього, як не було нічого і в інших справах такого роду.

ВИНЕН У ЦЬОМУ СТАЛІН

Ні, було б наївністю вважати все це за діло рук самого Єжова. Ясно, що ці справи вирішував Сталін, і що без його наказів і без його згоди Єжов не міг би це робити. Ми перевірили ці справи і реабілітували Косіора, Рудзутака, Постишева, Косарева й інших. З яких причин їх заарештовано й засуджено? Перегляд фактичних даних виявляє, що не було для цього причини. Їх, як і багатьох інших, заарештовано без відома прокурора. У такій ситуації нема потреби будь-якої санкції, бо, зрештою, який це міг би бути рід санкції, коли все рішав Сталін. Він був головним прокурором у тих справах. Сталін не тільки погоджувався на це, але й з власної ініціятиви видавав накази про арешти. Мусимо сказати це для того, щоб делегати з'їзду могли ясно здати собі з цього справу, оцінити її й зробити відповідні висновки.

Факти доводять, що з доручення Сталіна допущено багато зловживань, не рахуючись з жадними партійними нормами і з совєтським правосуддям. Сталін був дуже недовірливий і хворобливо підозріливий. Знаємо це з нашої праці з ним. Він міг подивитись на людину і сказати: „Чому твої очі сьогодні такі хитрі?", або „чому ти так часто обертаєшся сьогодні і уникаєш дивитись мені в очі?" Хвороблива підозріливість витворила в ньому загальне недовір'я навіть до визначних партійних працівників, яких він знав багато років. Всюди і в усьому він бачив „ворогів", „дворушників" і „шпигунів".

Маючи необмежену владу, він плекав велику сваволю і мучив людей морально й фізично. Створилась ситуація, при якій ніхто не міг висловити того, що хотів. Коли Сталін сказав, що той чи інший має бути заарештований, то треба було повірити що та людина є „ворогом народу". Тим часом банда Берії, яке керувала органами державної безпеки, перевершувала сама себе в доказуванні вини заарештованих і у фальшуванні матеріялів.

Які їм докази пред'являли? Вони признавались до вини, а слідчі ці „признання" приймали. Але як це можливо, щоб людина признавалась до злочинів, що їх не доконувала? Для цього є тільки один спосіб — застосовувати до неї фізичні методи натиску, тортури, приводячи її до стану безпритомности, позбавляючи її людської гідности. Це був спосіб, яким добувалось „признання".

(Далі буде)

• ПОВІДОМЛЕННЯ •

Українська Вільна Академія Наук у США
11½ Вест 20 вул. Н. Й.
В суботу, 16-го червня 1956 р. о 6-ій год. 30 хв. веч. в приміщенні УВАН у США відбудеться засідання
Мистецької Кураторії УВАН у США на якому
проф. Д. Горняткевич
зробить доповідь:
„Українська тематика в творах І. Рєпіна".
Вхід вільний.
Мистецька Кураторія

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК У США
РІЧНІ ЗБОРИ
членів УВАН у США і членів Фундації УВАН у США відбудуться в неділю, 17-го червня 1956 р., о 6-ій год. веч.,
в приміщенні Українського Літературно - Мистецького Клюбу 149 Друга Евеню, між 9 і 10 вул.
Повістка денна:
Доповідь проф. Д. Горняткевича:
„Про мистецьку творчість Петра Івановича Холодного (з нагоди 80-річчя з дня народження)"
Доповідь голови Управи УВАН у США проф. М. Ветухова:
„Діяльність УВАН у США за 1955/1956 Академічний Рік".
Вхід вільний. Управа УВАН у США

ДОКУМЕНТИ ПІДПИСАЛІ ПРЕЗИДЕНТОМ У ШПИТАЛІ

Пресовий секретар Білого Дому Джеймс Ц. Гаґерті показує журналістам три офіційні документи, що їх підписав президент Айзенгавер під час 15-хвилинного засідання із членами уряду, відбутого в шпиталі, де він видужує.

Вакцина д-ра Солка успішна на 98.98%

Шикаго, Ілліной. — Д-р Йонас Е. Солк заявив на зборах Американського Лікарського Товариства, що його вакцина на 98.98 відсотка забезпечує нащеплених проти дитячого паралічу. Але для такої високої успішности треба щепити дітей три рази у відповідних відступах часу. В Питсбургу д-р Солк нащепив 4,382 дітей, з яких тільки одна дитина захворіла на полію. Те саме заявив і головний лікар ЗДА д-р Лінард А. Шілі, який ствердив, що після нащеплення в минулому році дітей проти полію число занедужань на цю недугу зменшилося на 75 відсотків, хоч вони були нащеплені тільки один раз. Д-р Солк твердив, що через кілька років недуга полію зовсім зникне, якщо батьки подбають про те, щоб їхні діти були три рази нащеплені проти цієї пошесної недуги.

Совєти говорять про мир, щоб послабити держави вільного світу

Вашингтон. — Голова Американської Федерації Праці—Конгресу Індустрійних Організацій Джордж Міні промовляв на закінченні шкільного року в Католицькому університеті і заявив, що єдина причина, чому совєтські провідники почали говорити про мир, — це те, що вони хочуть тим способом послабити держави вільного світу. — Ми могли б послухати совєтських закликів тільки тоді, казав Міні, коли б ми були дужі до тої небезпеки, яка нам грозить від комуністичної агресії. Міні гостро виступив проти тих американських промисловців, які твердять, що можна торгувати з такою державою, як комуністичний Китай та тим способом допомагати комуністам розбудовувати модерну економіку та могутню військову машину, яка має поневолити людську душу і думку. Міні піддав думку, щоб американські нафтові фірми на Середньому Сході відкладали частину своїх прибутків на те, щоб можна було заснувати університет для вишколу наукових між арабським народом, який пробудився до нового життя. Католицький університет відзначив Міні почесним докторатом права.

● Винстон Черчил був почесним гостем на першому офіційному обіді, що його влаштували в Монако князь Раїнір III і його молода дружина, кол. фільмова зірка Грейс Келлі.

Господарські Вісті

ПОШИРЕННЯ ПРОДУКЦІЇ УРАНУ

Голова Спільної Конгресової Комісії Атомової Енергії сенатор Клінтон П. Андерсон заявив, що ця комісія дбає про збільшення продукції урану і тому дозволяє, щоб продуценти урану могли його продавати не тільки урядові, як це було досі, але також і ліцензованим приватним фірмам. Комісія визначить сталу ціну на уран, мабуть по 8 доларів за один фунт, а також продовжить давати винагороди продуцентам за видобутий уран.

ДЕННО ЗУЖИВАЮТЬ 8,000,000 БОЧОК НАФТОВИХ ПРОДУКТІВ

На зборах Крайового Товариства Нафтових Агентів заявив директор рафінерії „Ешленд" Рексфорд С. Блейзер, що тепер в цій країні зуживають денно по 8,000,000 бочок нафтових продуктів, але в 1960 році денне запотребування становитиме 10,500,000 бочок, а в 1965 році — 13,000,000 бочок. Одночасно зі збільшенням запотребування зростатиме і продукція нафти, а також і збільшуватимуться і ціни на її продукти.

СПОДІВАЄТЬСЯ ВЕЛИКИХ ПРИБУТКІВ ІЗ АТОМОВОЇ ЕНЕРГІЇ

На зборах Крайової Федерації Фінансових Аналітиків в Бостоні, Масс., обговорено справу прибутків із різних застосувань атомової енергії для мирних цілей. Вільям О. Фексон, голова Інкорпорації „Трейсерлеб" із Бостону, заявив, що тепер фірми й приватні особи не хочуть інвестувати свої капітали в промислові підприємства, побудовані на атомовій енергії, але ті підприємства, перемігши перші фінансові трудноші, даватимуть „майже казкові прибутки".

КУПИЛИ 22 ГОТЕЛІ

Готелева Корпорація „Шератон" купила 22 готелі від Юджіна С. Епплі. Ці готелі мають 5,420 кімнат, знаходяться в 15-х містах в шістьох стейтах, і вони коштують 30,000,000 долярів. Тепер Корпорація „Шератон" має 54 готелі з 24,360 кімнатами. Та готелева Корпорація „Гілтон" ще має тільки 29 готелів, то число кімнат в цих готелях виносить 27,9912. Готелі „Шератон" находяться в 36-ох стейтах ЗДА і в 4-ох канадійських містах, а готелі „Гілтон" є в 20-ох американських містах, в Мехіко, Еспанії, Туреччині і Порто Ріко.

Зі Спорту

УАСТ РАЧЕСТЕР ГРОМИТЬ ДЖЕНМСТАЙН 14:3!

Джеймставн, 3. 6. 1956. — УАСТ Рачестер добув 17-ту з черги перемогу в північно - західньому районі Нюйоркського стейту. У пів-фінальному матчі сильна українська команда розгромила „бейсболовим висідом" чемпіона Ліги Дистрикту Бофало — 14:3 ворот. Спортовий Клюб Джейместавн ніколи не контролював гри, а ворота до УАСТ-у впали через дуже слабого воротаря. Три змагуни УАСТ-у добули гет-трік: Стецьків, Завадівський, Шевчишин. Грібаускас і Закалужний по 2, Камат 1. По цій вигрі — УАСТ Рачестер зустріне переможця цієї ¼ фінальної стрічі Лакавана Гіспано — Італіянс Америкенс — в кінцевому фіналі.

УКРАЇНА — ВІСНИА 4:1.

Монтреал, 2. 6. 1956. — Україна перемогла певно рахунком 4:1 воріт, новоствореної австрійську дружину ФК Вісниа. Противники грас відрізняли віденський футбол, одначе виразно уступали вишкілмайстрові Канади. Ворота для України добули: Васьків 2, Шило 1, Палінський 1, для Вісниа — Дворак 1.

Офіційний представник Вісниа — Г. Бекер сказав: Україна перемогла заслужено, бо опанувала м'яку гру австрійків. Польовиа неподібано ремісувала теж до Кантаді — 3:3.

Богдан Прудиус.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

ВЕСТ ІСТОН, ПА. — Т-во Б. Хмельницького Відд. 137 повідомляє всіх своїх членів, що вівпрічні збори відбудуться в суботу, 16-го червня, о год. 8-ій веч., в церковній залі. Є важні справи і буде звіт контролерів за 6 місяців. Довгуючі члени повинні вирівняти свої вкладки. На зборах буде роздача дивіденд від УНСоюзу. — Г. Яворський, предс.; М. Колодруб, кас.; С. Колодруб, секр.

ТАРЗАН, ч. 3685. Відтягають геть.

Сторб побіг до тіла впалої жертви і з полегкістю відітхнув. Це не був Тарзан! Це був Оґва!

Діставшись до літака, Тарзан гукнув жінці: „Приземлюйтеся швидко, поки войовники Оґви не почали мститися".

Літак закружляв, щоб приземлитися, але люди Оґви вже потягнули Сторба до джунґлів.